

KENDERES

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOM

1. BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ 5

2. KENDERES BEMUTATÁSA 9

3. ÖRÖKSÉGÜNK 15

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA 45

5. A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK 63

5.1 ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ 63

5.2 KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA 113

6. JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK, KERÍTÉSEK, KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK 119

7. JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK 124

1. BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

„ A szülőföld szálai örök összekötők
a tájjal és a földdel, amiből az ember lett,
és amivé lesz, és nem szakadhat el soha”
(Fekete István)

“Az építészet közvetlenül meghatározza környezetünk minőségét, ezáltal az emberi lét méltóságát. Az építészet alakítja a közízlést, hat a közérzetre és formálja a kultúrát, ebből a szempontból rendkívül fontos társadalmi kohéziós erővel bír. Az építészet helyet és szellemet teremt, így lesz a természeti és épített környezet a nemzeti kultúra szerves része. Az épületek, a közterek, a köztéri alkotások, a mérnöki műtárgyak, a települések és a természeti környezet együttesen alkotják azt a kulturális tájat, amely közös nemzeti értékünk.”

NEMZETI ÉPÍTÉSZPOLITIKA - PREAMBULUM

A néhány éve meghirdetett új Nemzeti Építészeti Politika megalkotói számos ponton tűztek ki új célokat, várhatóan egész életünket befolyásoló feladatokat, melyek egyike a minden magyar településen elkészítendő Településképi Arculati Kézikönyv.

A Kenderes Város számára elkészített Arculati Kézikönyv elsődleges célja, hogy a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény alapján a meglévő településarculatot megőrízze, iránymutatást adjon arra vonatkozóan, hogy a településkép hogyan formálódjon, a meglévő értékek védelme mellett a településkép tervszerű, esztétikus létrejöttét, szakmailag támogassa, elősegítse.

Mindenkinek van egy település az életében, amit az otthonának nevez, annak érez. Van akinek megadatik, hogy ez a hely a szülőhazája, más úgy választja magának. A hely, ahol élünk olyan kell, hogy legyen ahova jó hazajönni, ahol jól érezzük magunkat. Nemcsak attól otthonos egy település, mert ott élünk, hanem attól, hogy olyan a környezetünk, a házak, utcák, terek, közterületek, a település központja, hogy jó rágondolni, hogy ha máshol vagyunk vágyakozunk hazatérni.

Mindenkinek szüksége van egy otthonra egy olyan épületben, amelynek közvetlen és tágabb környezete megfelel az elvárásainak. Olyan helyre, ahova visszavonulhat a nyüzsgő város zajától, ahol napi feladatai elvégzése után megpihenhet, ahol biztonságban érezheti magát. Az erre való törekvés alakítja a környezetet, teremti meg az életkörülményeket.

Az élhető környezet megteremtése nemcsak az önkormányzat feladata. Mindenki hozzáteszi a saját egyéniségét, vágyait, életét. Mindenki megmutatja, hogy számára mi az értékes, a szép, az élhető, ahol ő szívesen lakik. És mindezt összhangba kell hozni a szabályok szerinti lehetőségekkel.

A házak homlokzata, kerítése, rendezett kertje, közterületek összképe alkotja a település arculatát. Ez a kézikönyv segítség szeretne lenni abban, hogy mindenki mégjobban megismerje környezetét, felfedezze értékeit, és a megőrízenő településképet. A könyv ajánlásokat tartalmaz, hogy hogyan tudnánk településünk arculatát megőrízni, még szebbé, jobbá, esztétikusabbá tenni környezetünket. Iránymutatást ad arra nézve, hogy az adott területen milyen épületet építsünk, milyen legyen a kerítésünk, milyen színeket használjunk amivel az adott utcaképbe illeszkedő épületet építhetünk.

A kézikönyv lényegében a település építészeti örökségének és jelenének tükre. Ajánlásaival, jó példáival lehetőséget kínál arra, hogy az építészek a hely, a hely szellemének és a településszerkezet, a településkép megismerése után olyan házat tervezhessenek, melyek a településképet harmonikusan fejlesztik azzal, hogy tekintettel vannak az építészeti örökségre is. Az így tervezett házak a hagyomány és a modernizáció egységét megteremtve tudnak újnak, mainak hatni. Így az épületek nem a régi stílusok utánzását valósítják meg, hanem olyan ház épül, mely megfelel a mai kor lakhatási elvárásainak a modern munkakörülményeknek úgy, hogy megfelel a mai energetikai, éghajlat változási követelményeknek is. A kézikönyv segít még az építtetőnek és az építésznek abban, hogy az épület elhelyezése illeszkedjen a településszerkezethez, és az épület külső részleteiben is az utcaképet fejlesztően jól megoldott, rendezett legyen.

Az ajánlások nem tekinthetők szigorúan kötelező jellegűnek, céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, hanem éppen a helyi értékek megismertetése a sokféle építészeti lehetőség feltárása. A településhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása.

A kézikönyvet ajánljuk mindazok figyelmébe, akik építkezni, felújítani, bővíteni szeretnének és azoknak is akik csak álmodoznak, vagy szeretnék jobban megismerni környezetüket, és ajánljuk azoknak is, akik érdeklődnek a település iránt.

2. KENDERES BEMUTATÁSA

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

A város Jász-Nagykun-Szolnok megye középső részén, a Szolnok-Túri-sík északi peremén fekszik. A legközelebbi várost, Kisújszállást hat kilométerre találjuk, de Kunhegyes és Törökszentmiklós is könnyen elérhető. A települést az országos jelentőségű 4-es főút érinti. Vasútállomása révén a Kál-Kápolna és Kisújszállás között vezető szárnyvonal forgalmába kapcsolódik. Északról és észak-keletről Kunhegyes, keletről Karcag, délről Kisújszállás, nyugatról Fegyvernek és Tiszabő, északnyugatról Tiszagyenda határolja. A környező települések közül Kunhegyessel, Fegyvernekkel, Kisújszállással, Karcaggal kiépített műút köti össze.

Kenderes közigazgatási területéhez tartozik a központi belterülettől északra, mintegy 6 km - nyi távolságra fekvő, egyéb belterületként számontartott Bánhalma.

A felszínen a pleisztocén végétől 8-10 m vastag, egészen finomszerű folyóvízi üledék rakódott le, amely löszösödött. A felszín legnagyobb részét ez a löszös anyag, lösziszap borítja, hozzá igen jelentős téglaagyagkészletek kapcsolódnak.

"A Tiszántúli flórajárásba tartozó kistáj potenciális erdőtársulásainak a fűz - nyár - éger ligeterdők, a tölgy - kőris - szil ligeterdők, a sziki tölgyesek és a tatárjuharos lösztölgyesek tekinthetők. Gyakoriak a szikes mocsarak, a sós sivatagi társulások, a vakszifoltok, a hernyópázsitos rétek. A lágyszárú fajok között megtalálható a süntök, a farkasfog, a magyar sóballa, stb. A jelentéktelen kiterjedésű erdőgazdasági területeket fiatal- középkorú, zömében keménylombos erdők borítják. A mezőgazdasági növénytermesztés fontosabb kultúrái a búza, az őszi árpa, a kukorica és a cukorrépa. A zömmel löszös üledékeken 9 talajtípus alakult ki. A legnagyobb kiterjedésűek a kedvező mezőgazdasági adottságú alföldi mészlepedékes és a réti csernozjomok."

(Forrás: Magyarország kistájainak katasztere)

Kenderes a Nagykunság északi részén található, mára jellegzetesen mezőgazdasági kultúrtáj. Mélyfekvésű, lefolyástalan területein réti csernozjom és sztyeppesedő réti szolonyec talajok alakultak ki.

A tájat jellemző eredetei növénytakaró elemei – az ártéri ligeterdők és mocsaras, lápos rétek – szinte teljesen eltűntek, csupán a halastavak, vízfolyások (Kakat ér mente) környezetében, a gyepgazdálkodású területeken maradtak fenn nyomokban.

Az elmúlt évtizedekben a mezőgazdaság szerkezetét meghatározó nagyüzemi gazdálkodás napjainkban teljesen átalakulóban van, a földhasználatban jelentős változások indultak meg, amelyeket a tulajdonjog változások mellett a tájközpontú szemléletmód erősödése is generál.

Kenderes külterülete három - viszonylag erőteljesen elkülönülő tájkarakterű – területtel jellemezhető.

- *Az északnyugati – északi – északkeleti - keleti területek öntöző és belvízcsatornákkal tagoltak, ahol a gazdálkodás nagyrészt halastavak és öntözött, árasztott mezőgazdasági területeken folyik, amelyeket nagyüzemi művelésű szántók tarkítanak.*
- *A középső és déli térség tulajdonjogilag gyakran osztott összefüggő szántóföldi művelés alatt álló területek.*
- *A belterülethez csatlakozva, azt északról és délről szinte körülölelve hatalmas kertterület, háztáji gazdaságok jöttek létre, a termőföldi adottságok alapján itt is nagyrészt szántóföldi műveléssel.*

A település külterületén viszonylag kevés erdőterület található, jellemzően mozaikosan elszórtan kisebb nagyobb foltokban, nagyrészt a halastavakhoz, csatornákhoz csatlakozó területeken.

A gyep művelési ágban lévő földek nagyobb területi arányban, kevésbé tagoltan találhatók jellemzően szintén „vízközeli", tó – csatornaparti elhelyezkedéssel.

Ha a 4-es főúton, Szolnok-Törökszentmiklós felől közelítjük meg Kenderest, a falu központjában az út bal oldalán tűnik fel a városháza épülete. Ez a terület a település ősi magja, melyhez még a főutca két oldala, annak a református és a katolikus templom közötti szakasza kapcsolódik. Ma is itt van a Város centruma, itt helyezkednek el a legfontosabb középületek. A főutca legjelentősebb épülete Horthy Miklós neobarokk stílusú kastélya, a családi birtokának egykori központja. A kormányzó az akkor még Községi rangban lévő települést a két világháború közötti Magyarország mintafalujává fejlesztette, a birtok pedig akkoriban mintagazdaságnak számított.

TELEPÜLÉSSZERKEZETI FEJLŐDÉS

Kenderes településszerkezeti fejlődése nyomonkövethető a katonai felmérések térképszelvényeiről.

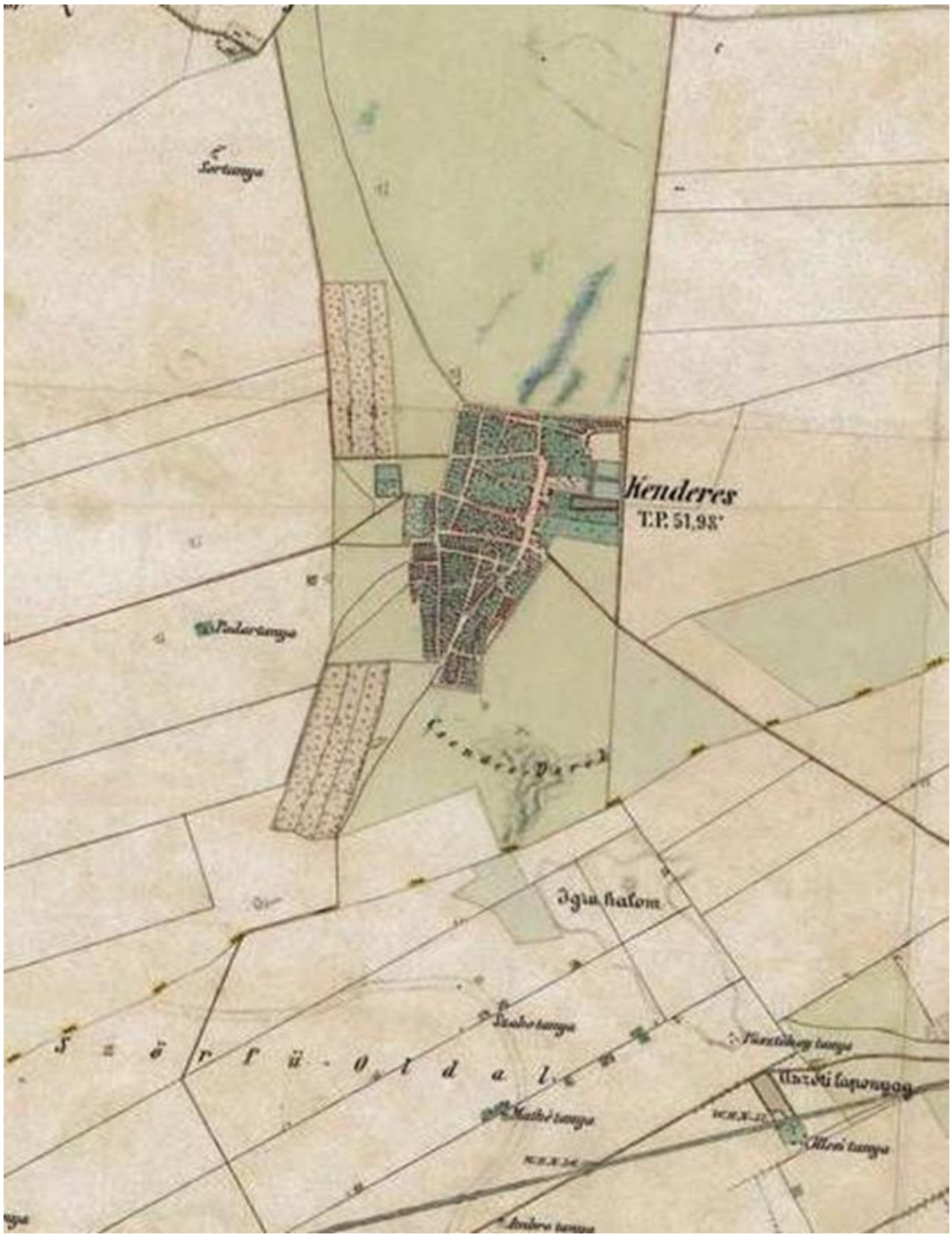
Az 1763-1787 között felmért első katonai térképen igen jól látszik a belterülettől északra és délre lévő egybefüggő nagy szőlőskert területek. Az 1800-as évek filoxéria betegsége szinte teljes egészében elpusztította a szőlőültetvényeket, így ezeken a területeken csak a dűlőnevek emlékeztetnek az egykori kertségekre.

A térképen a belterületi házak elszórtan láthatók, az utcahálózat még nem alakult ki.

I. Katonai felmérés (1763 – 1787) www. mapire.eu

A második katonai felmérés már mutatja az utcákat, melyek ma is fellehetők.

II. Katonai felmérés (1806 – 1869) www.mapire.eu

A harmadik katonai felmérés még pontosabban rajzolja ki az utcaszerkezetet, melyek mentén látjuk a házak elhelyezését.

III. Katonai felmérés (1869 – 1887) www.mapire.eu

A város belterülete két részre osztható. Az egyik a központtól nyugat-délnyugati irányba húzódik, itt álltak hajdan a nemesi udvarházak. Az úgynevezett hadas települési formát máig őrzik a házak közötti apró zsákutcák, az úgynevezett zugok. Ezt a részt Hadháznak is nevezik.

Kenderes északi felén, az úgynevezett Károlyi-, vagy Grófi-részen régen jobbágyporták helyezkedtek el. Csak a belvizek lecsapolását követően lehetett a délkeleti területen építkezni, s ez utóbbiak a fiatalabb településrészek.

A belterületen a templomokon kívül az utcahálózat és régi házak őrzik az évszázadokkal korábbi építészet stílusának nyomait. Kenderes a II. József-féle katonai felmérés térképszelvényén még két beltelkes településnek látszik, de később utcás jellegűvé alakult át, és csak néhány helyen maradtak meg a régi településszerkezetre emlékeztető rövid, kis zsákutcácskák, a zugok.

A házak egymáshoz közeli, csoportos elhelyezkedése a Tóparton a XVIII. század első felére jellemző hadas települési rendre utal, amikor a beköltöző tartozó rokon és ismerős családok, az ún. hadak elkülönülve, egy-egy falurészen építkeztek. Az egy hadhoz tartozók földjeiket is együtt művelték, és közös állatállománnyal rendelkeztek. A hadas település maradványa a Béke út 34., 36. és 38. számú lakóház. A Szent István út 47. szám alatti házat az egykori Vincze had központjának tartják.

A város telekelrendezése nem egységes. Egyaránt előfordul a soros beépítésű udvar és az egymástól különálló, csoportos udvartípus. Ez utóbbi a zugokban és a jobb módú gazdaházaknál, míg a soros típus a szegényebb parasztcsaládok telkein figyelhető meg.

Kenderes várossá nyílvánítása 2004. évben történt. A település intézményellátottság a városi rangnak megfelelő, az oktatás – nevelés intézményei közül országos beiskolázású középiskolája van. A művelődési, kulturális intézmények megfelőek. A turizmus elsősorban a Horthy emlékhelyek látogatására irányul, és szakszerű vezetéssel együtt tekinthetik meg a történelmi jelentőségű épületeket.

Az infrastrukturális ellátás megoldott, vezetékes víz, csatorna, elektromos energia, gáz és hírközlési rendszerek kiépültek.

A település lakóinak száma 2015-ben 4508 fő.

A munkaképes korú lakosság egy része helyben a mezőgazdaságban dolgozik, az iparban dolgozók nagy része a környező településeken vagy a helyi vállalkozásokban dolgozik.

A következő fejezetekben bepillantást nyerhetünk Kenderes épített és természeti örökségébe, valamint a településen lévő jó példákból is ízelítőt kapunk. Az ajánlásokat a településen építeni, felújítani, átalakítani vágyók számára állítottuk össze.

3. ÖRÖKSÉGÜNK

„ Az építészet egyik szépsége az,
hogy minden alkalommal olyan,
mintha elölről kezdődne az élet.”

(Renzo Piano)

“A település már a réz- és bronzkorban lakott volt. A csernozjom és réti jellegű talajok a földművelés korai kialakulásához kínáltak kedvező feltételeket. Bár a város az ország legszárazabb kistájainak határán helyezkedik el, az átlagos évi csapadék még mindig magasabb, mint a környező településeken.

1352-ben a Kenderes, vagy Kér néven oklevélben először említett falu a kunok birtokába került, majd a XV. században egyharmad részen ismét a Bői család, egyharmad részben Kovári Pál királyi ítélőmester, a további egyharmad rész pedig a budai pálosok tulajdona. Mivel a huszita eszméknek Kenderessy Balázs a település földesura is híve lett, a XV. század közepére itt alakult ki a huszitizmus egyik gócpontja.

A falu a XVII. század második felében a török-tatár hadak pusztításától sokat szenvedett. A XVIII. század végén a Magyary-Kossák, a XIX. század közepén a nagybányai Horthy család szerzett itt birtokot. Az 1771-ben végrehajtott úrbérrendezés idején még módos, majdnem kizárólagosan református jobbágyfaluból az 1848-as forradalom idejére felerészben katolikus, nagyszámú zsellérség és szegényparasztság lakta településsé vált Kenderes, ahol nagyobb földterülettel, egész jobbágytelekkel már csak néhányan bírtak. A társadalmi differenciálódás később is folytatódott, ugyanakkor számottevő ipar és kereskedelem nem alakult ki.”

(Forrás: Adatok Szolnok megye történetéből)

Kenderes a két világháború között a szegény lakosság magas aránya ellenére látványos fejlődést mutat. Jórészt a falu szülöttjének, Horthy Miklósnak a személyes támogatása eredményezte, hogy középületek, iskolák épültek, vízvezeték- és villanyhálózat létesült, korszerű egészségügyi és szociális ellátás alakult ki.

Mivel a legsúlyosabb társadalmi probléma, a földkérdés nem oldódott meg, az 1945-ös földreform, a nagybirtokok, köztük a Horthy-uradalom teljes felosztása időlegesen a Kommunista Párt mellé állította a szegényparasztságot. A formálódó új hatalom hamarosan kiábrándította azonban a lakosságot. A téeszszervezések, beszolgáltatások idején elszenvedett sérelmeken kívül bizonyára a Horthy-korszak pozitív emlékének is szerepe lehetett abban, hogy az 1956-os forradalom Kenderesen radikálisabb formában zajlott le, mint általában a megye településein.

A 1960-as évektől ismét a lendületes fejlődés jelei mutatkoztak meg az akkori községben. Regionális feladatkört látott el az 1954-ben alapított Növényvédő Állomás, és kisebb ipari munkahelyek is létesültek, ám a fiatalok elvándorlása miatt mégis folyamatosan csökken a népesség.

MŰEMLÉKEK

Kenderes gazdag történelmi múltjának emlékei közül több országos védelem alatt áll.

Református templom

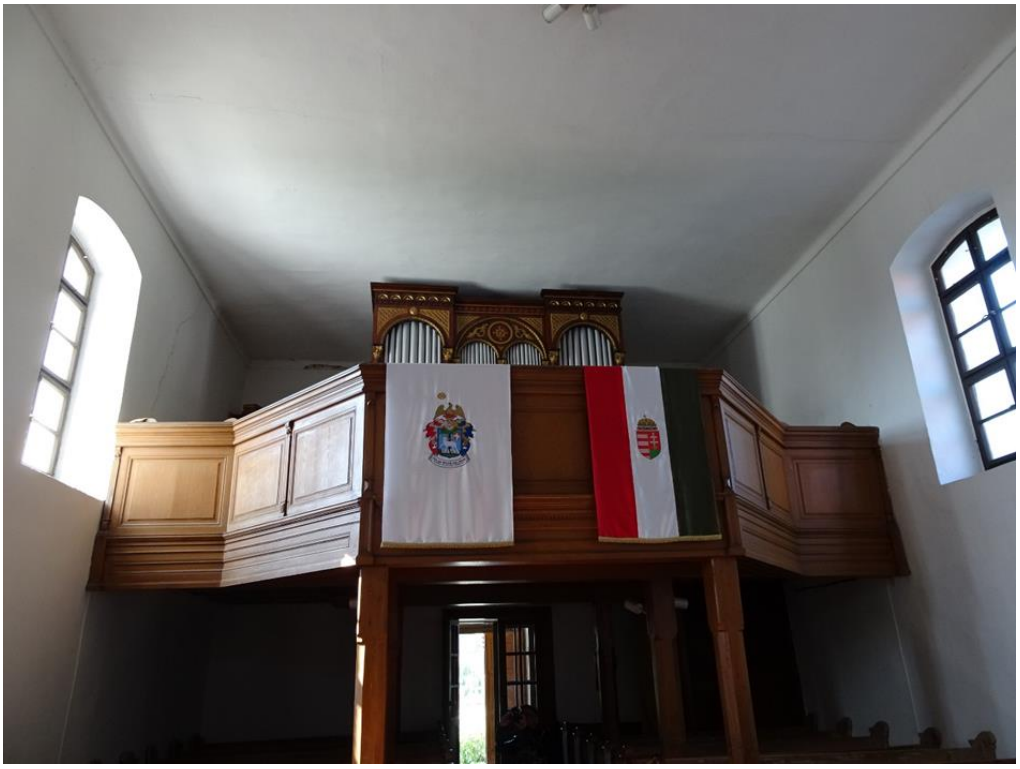
A református templom dombján végzett régészeti ásatások során bebizonyosodott, hogy a falunak már a XII. században volt temploma és a templomkertbe temetkeztek.

Az 1540-es évektől népes és erős református egyházközség működik itt. A reformátusok a falu ősi templomát 1729-33-ban állították helyre. 1806-07-ben Hermányi Pető Gáspár prédikátor kezdeményezésére a református templomot teljesen átépítették, ám egyúttal a régi középkori formációkat – a két támpillér kivételével – megsemmisítették. 1857-ben Horthy István református földbirtokos kerül a faluba. Horthy 1861-ben renováltatta a templomot, és rendezte az egyházi ingatlanok adóját.

Kenderesen mindkét felekezet temploma műemlék jellegű, de az ősi református templom eredeti stílusjegyeit a többszöri átalakítás miatt elvesztette. A jelenlegi kereszthajós református templom főhajója a saroktámpillérekkel gótikus eredetű, míg a déli falrészen román stílusú ablakok és ajtó nyomaira bukkantak. Kenderes újratelepülése után a torony négy fiatornyos volt, a templom festett, kazettás famennyezetének fennmaradt táblái a torony alatti karzaton jelenleg is láthatók. A toronysisak mai formája 1923-ban készült.

A templom orgonája a pécsi Angster József és Fia Orgona és Harmóniumgyárban készült, 1938-ban.

A templomhoz tartozó terület keleti részén 1775-ig iskolaépület állott.

E templom falai között keresztelték meg Horthy Miklóst 1868-ban és itt található a pad is, amelyen a Kormányzó Úr az Istentiszteleteken ült és a mai napig ezt a padot csak a család tagjai használhatják.

Római katolikus templom

A késő barokk stílusú katolikus templom építése gróf Haller Antal pénzadományából 1783-ban kezdődött meg, és csak 1800-ban fejeződtek be Rábl Károly egri építész irányításával. Az épület kereszthajós, két boltszakaszos, félköríves szentéllyel. Homlokzati tornyán a falpillérek az órapárkányig futnak fel, a bejáratnál portikuszt képeztek ki. 1923-ban a katolikus templomot is bővítették és átalakították, de stílusegységét szerencsére nem bontották meg.

Kenderes, Jókai u. 3. sz. alatti népi lakóház

Hrsz: 621
Törzsszáma: 6674
M III. típusú védelem

Kenderes, Jókai u. 7. sz. alatti népi lakóház

Hrsz: 623 / 1
Törzsszáma: 4306
M III. típusú védelem

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÜLETEK

Horthy - kastély és a Horthy – család emlékei

"Horthy Miklós kormányzói működésének megítélése évtizedek óta indulatoktól sem mindig mentes viták tárgyát képezi. 1993-ban a kormányzó és családtagjainak újratemetése valóságos politikai vihart kavart, noha csupán végakaratukat teljesítette az utókor, amikor hamvaikat szülőfalujuk kriptájában helyezték végső nyugalomra.

Az eredetileg Magyarország északkeleti részén és Erdélyben birtokos Horthy család címerét 1635-ben kapta. Címertábláján álló, csücskös talpú kék pajzsban hármas zöld halom látható, középen jobbra fordult páncélos jobb kar könyököl, s markában felfelé három arany búzakalászt tart. A pajzson lévő jobbra fordított, koronás, nyílt lovagsisak dísze a pajzsbeli kar. A sisak takarója jobbról kék-arany, balról vörös-ezüst.

A köznemesi származású család viszonylag későn, a XIX. század közepén került a Szabolcs megyei Ramocsaházáról Kenderesre. 1857. október 30.-án Horthy István (1830-1904), a kormányzó édesapja feleségül vette Halasy Paulát, és édesanyjának, Puky Amáliának örökségére, a négyszáz katasztrális hold szántóból, valamint ötven hold rétből álló kakati birtokra költözött. A fiatal földbirtokos rendkívüli aktivitással kapcsolódott be a Bach-korszak után újraéledő közéletbe. Elsősorban az 1876-ban megalakult Jász-Nagykun-Szolnok vármegye egységéért és megerősödéséért szállt síkra, s a cél elérésére a taktikázástól és a kisebb erőszakoskodásoktól sem riadt vissza.

Horthy István és Halasy Paula házasságából kilenc gyermek született. A kormányzó testvérei közül csak Horthy Szabolcs telepedett le Kenderesen. A többiek iskoláik elvégzése után nem tértek vissza a faluba vagy férjeiket követve máshová költöztek.

Dr. Horthy Szabolcs (1873-1914) jogi tanulmányai befejeztével a vármegyében szolgált. 1910 tavaszán a király kinevezi Jász-Nagykun-Szolnok vármegye főispánjává. Karrierjének váratlan felívelését elsősorban a Horthy és a Tisza család régi kapcsolatának köszönhette.

Kenderes országos hírnevét elsősorban szülöttjének, Horthy Miklós kormányzónak köszönheti. Horthy Miklós (1868-1957), a család legjelentősebb tagja csak iskolai tanulmányai megkezdéséig lakott folyamatosan Kenderesen. De szabadsága idején tengerésztiszt korában is visszajárt szülőfalujába, bár 1909-től, amikor Ferenc József szárnysegédjévé nevezték ki, és később, az első világháború alatt nem kínálkozott alkalma a rendszeres látogatásokra. A birtokot szerencsére Kozák Gergely, a Horthyak hűséges gazdatisztje példás rendben tartotta.

A falu közepén lévő ősi kastély 1857-ben került a Horthy család birtokába. Az 1919 nyarán vívott harcok során a kastély súlyosan megrongálódott. 1922.-ben a tetőzetet állították helyre, majd 1925-ben Kalin Ferenc tervei szerint az egész épületet átépítették. A földszintet dohányzóval és az előtte kialakított terasszal, a két oldalszárnyat a bejárat felőli oldalon négyoszlopos tornáccal, a főszárnyat pedig íves kocsi-aláhajtóval toldották meg. Jelentősen megváltozott az épület belső beosztása is.

A közfalakat áthelyezték, a főszárnyra emeletet húztak, a padláson pedig manzárdszobákat alakítottak ki. Az új lakószobákkal alkalmassá tették a kastélyt vendégek fogadására és elhelyezésére, mivel 1944 előtt a miniszterek, tábornokok, külföldi államférfiak és diplomaták a nyári időszakban gyakran megfordultak a kormányzó kenderesi rezidenciáján.

A kastély építészeti érdekessége, hogy a késő barokk stílust egy korábbi irányzat, a bécsi barokk jegyeivel egészítették ki. Ez az átépítés Horthy Miklósnénak volt köszönhető, akinek a család bécsi tartózkodásának idején a Mária Terézia-kori, gyönyörű barokk épületek nagyon megnyerték a tetszését. Kenderesen a vasútállomás kormányzói várója és a városháza homlokzata ugyancsak Horthyné ízlésére utal, nejének a kormányzó ezzel is igyekezett kedvében járni.

Aki először jár Kenderesen, bizonyára meglepődéssel hallja a helybeliek történeteit Horthy Miklóstól és családjáról. Magyarországon egyedülinek számított a kastély bejárata előtt látható Horthy-mellszobor is. 1945 után sehol máshol nem állítottak szobrot az egykori kormányzónak. Kenderesen azonban Horthy Miklósra elsősorban nem mint politikusra, a háborús tragédiába sodródott Magyarország államfőjére emlékeznek. A falu bőkezű patrónusát, jó szándékú és emberséges birtokosát tisztelik személyében."

(Forrás: Kenderes Város helyi értékvédelmi vizsgálata, Civisterv Bt.)

Borház

A Horthy birtok területén állt a borház, mely a birtok felaprózódása miatt ma magántulajdonú telken áll. A borház bástyaszerű, kör alakú jellegzetes épülete településképi szempontból meghatározó.

Kormányzói váró

A vasútállomás külön részében található a kormányzói váró, melynek díszes bejárata és jellegzetes kovácsoltvas rácsozatú nyílászárói egyediek és különleges hangulatot adnak az épületnek.

Horthy kripta

A temető külön elkerített részén áll a Horhy család temetkezési helye, mely egyszerűségében méltóságteljes.

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós nevéhez köthető a Tengerészeti Kiállítóterem, mely nemcsak egyedülálló kiállítása, de az épület szépsége révén is egyik meghatározó emlékhelye Kenderesnek.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÜLETEK

Városháza

Településképi szempontból meghatározó városháza saroképülete jellegzetes árkádos bejáratával, díszített homlokzatával a település egyik jelképe, mely 1942-ben épült Szeghalmi Bálint építész tervei alapján eklektikus stílusban.

Református lelkészi lak

Az épületet Szeghalmi Bálint tervezte és a műemlék református templomhoz hasonló stílusjegyeket hordoz magán. Az épület tetőszerkezetét erdélyi ácsok faragták.

Egykori Római katolikus fiúiskola (Szent Imre Iskola)

1941-ben épült az eredetileg fiúiskola. Az iskola bejárata előtt Szent Imre szobra áll.

Szent Imre szobor az általános iskola előtt

Római katolikus plébánia

A plébánia kertjében a nádorfehérvári hősnek, Magyaroroszág védőszentjének, Kapisztrán Szent Jánosnak a szobra található.

Egykori Római Katolikus leányiskola (zárdaiskola)

1926-ban épült barokk stílusban az Isteni Megváltó Leányai magyar női szerzeteskongregáció „kedves nővérei" tanították itt a római katolikus leánygyermekeket.

Az iskola megépítése legnagyobb részben a Horthy és a Hellenbach családnak köszönhető, akik kiemelten támogatták a tervezést, a kivitelezést, és később az iskola működését is.

Az iskolában Horthy Miklósné közbenjárására a hagyományokkal rendelkező csipkekészítést is tanították. Az új mintákat Zsindelyné Tüdős Klára a Magyar Királyi Operaház díszlet – tervezője rajzolta.

Az iskola emeletén folyt az oktatás, a földszinten az apácák szobái voltak. 1950-ig működött egyházi intézményként, ezután államosították.

Postahivatal

Az épületet Koromzay Vilmos a Magyar Királyi posta Vezérigazgatóságának építésze tervei alapján készült. Az épület nyugati falán gyönyörű fehér márvány lapra faragott címer található.

Rendőrség épülete

A Szent István úton található rendőrörs épülete jellegzetes tömegformálása, homlokzata miatt településképi szempontból meghatározó épület.

Egykori iskolaépület

Az emeletes iskolaépület jellegzetessége a középső deszkaoromzatos rész díszítése. Az épület eredeti formájában fennmaradt, a vakolatdíszítések, nyílászárók is eredetiek.

Horthy - liget és az I. világháborús emlékmű

A mai Horthy – liget 1921-ig temetkezési hely volt, ekkor döntött úgy az előljáróság, hogy a temető helyén egy díszparkot alakít ki, melyet Hősök Ligetének neveztek el. Ebben a parkban látható a megyében egyedülálló hatalmas méretű emlékmű, mely a 13. Jászkun huszárezred I. világháborúban elesett hősi halottainak állít emléket. A kompozíciót Gerlóczy Gedeon építész tervezte, a szobrász Erdey Dezső volt. A 16,5 méter magas korinthoszi oszlopon Magyarország védőangyalát ábrázoló bronzszobor áll kezében karddal és pajzzsal. A talapzat fehér mészkőfalain 211 hősi halált halt katona neve olvasható.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÜLETEK

Népi építészeti értékek, jellegzetes kenderesi lakóházak

Egykori kúria épülete még őrzi az oszlopos bejárati részt.

Egykori kultúrház, közfürdő és Hangya Szövetkezet épülete, ma kiállítóterem a Szent István úton.

Szent Anna kápolna épülete

Egykori izraelita temető, ma kegyeleti park

Trafóház, jellegzetes ipartörténeti emlék

BÁNHALMA TELEPÜLÉSRÉSZ ÉPÍTETT ÉRTÉKEI

Nemes – kastély

A török idő alatt elnéptelenedett Bánhalma területének egyik birtokosaként 1726-ban a királyi kincstárt említették, nem sokkal később Borbély Mihály szerzett itt birtokrészt III. Károly király adománya révén, majd 1727-ben orci Orczy István is birtokos lett ezen a területen, így a XVIII. században két nagyobb birtoktest alakult ki.

Az Orczy família a birtokrészeit a XIX. század közepe táján eladta a kaprioriai báró Wodianer Mór bankárnak, a Duna Gőzhajózási Társaság vezérigazagtójának. Amikor Wodianer báró második lánya, Gabrielle bárónő 1861-ben feleségül ment hidvégi és oltszemi gróf Nemes Vincéhez, a bánhalmai birtokrészek a házaspár tulajdonába kerültek. A házaspár első rezidenciáját Tomajpusztán emeltette, a bánhalmai kastély magja feltehetően fiuk, János gróf számára épült fel 1900 körül. A kastély akkori formájában a mainál jóval egyszerűbb kialakítású, historizáló stílusú épület volt, amit már 1909 előtt átalakítottak, s ekkor kapta a ma is látható gazdag neobarokk architekturát.

A Nemes család címerét, mely a kastély oromzatát díszítette, a II. világháború után levették, majd 2002-ben átszállították a tomajmonostorai Nemes – kastélyhoz.

A kastély magántulajdonban van és teljes felújítása nemrégiben fejeződött be. A tervek szerint egy része magáncélú használatú, míg egy szárnya vadász turizmusra épített kastély, mely hotelként működik majd. A korabeli fotódokumentációk szerint felújított épület kívül-belül teljesen megújult és a környezete, parkja is kertészeti tervek alapján került kivitelezésre.

Kakati emlékoszlop

Az emlékoszlop felírata:

„ VI. Károly német – római császár Spanyolország, Magyaroroszág, Csehország királya, Ausztria császára a hozzá igen hűséges magyar nép hasznára és haladására ezt a gyakran járhatatlan utat kincstári bevételekből erőssé és könnyen járhatóvá tette Franc. Cotofredus dietrichsteini gróf a császári kamara prézese a parancs végrehajtásáról gondoskodott az Úr 1736. évében.”

Bánhalmai víztorony

A volt Bánhalmai Állami Gazdaság (most Középtiszai Mezőgazdasági Zrt.) területén lévő nyerstégla víztorony egyedi táj és ipartörténeti érték.

Bánhalmai magtár

A Középtiszai Mezőgazdasági Zrt. területén lévő magtár épület iupartörténeti jelentőségű, eredeti formájában fennmaradt építmény.

RÉGÉSZET

Rézkori leleteket tártak fel Kulis, Telekhalom és Rongyos nevű határrészeken, bronzkori leletek is kerültek elő pontos lelőhely megnevezése nélkül. Kora vaskor: bronz depó lelet lelőhely nélkül, szarmata: szórványleletek (lelőhely megnevezése nélkül), avar kor: Rongyos II., Telekhalom lelőhelyeken.

Kunhalmok

A kunhalmok elismert szakértője Dr. Tóth Albert felmérése szerint Kenderes – Bánhalma határában két jelentősebb kunhalom is található. Az egyiket Bán – halomnak nevezik és az egykori sóút ma is országútként használt vonala mellett magasodik.

A másik, hasonló magasságú halom a Kő – halom elnevezést kapta, valószínűleg a tetején álló egykori kőépületről. Itt régészeti feltárás során avarkori bronz karperecek kerültek elő.

Még nagyobb feltűnést keltettek azonban a Telek – halomnál 1953-ban feltárt avar – kori leletek.

Természetvédelemmel érintett területek

Kenderes külterületén természeti értékekben igen gazdag.

A várost közigazgatási területét érinti:

- *Nemzeti Ökológiai Hálózat*
- *Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete*
- *Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület*
- *Természeti területek*
- *Érzékeny természetei terület*

A törvény erejénél védett kunhalmok és egyéb területek is megtalálhatók.

Helyi védelem alatt álló természeti érték a városházától a postáig vezető út menti vadgesztenye fasor.

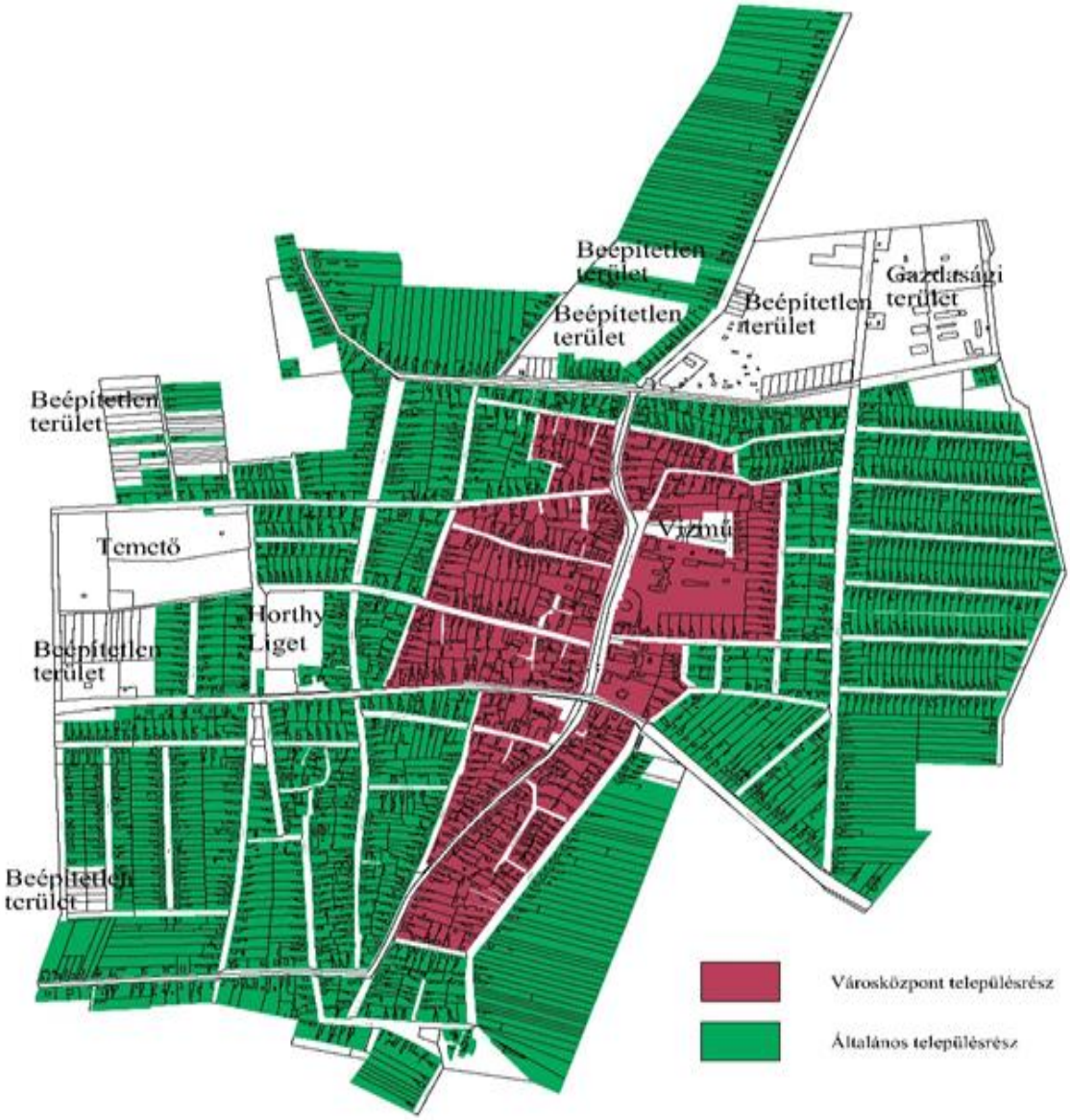
Helyi védelemre tervezett természeti érték a külterületen található ún. „Tintaházi – gyep", amely a szomszédos Fegyvernek település közigazgatási területével határos gyepterület, valamint a külterületen É – D – i irányba keresztül húzódó „Kakat – ér" felső szakasza.

A Fegyvernekkel határos „Tintagyepi" terület helyi védelemre tervezett területe, bemutatva ezzel a terület botanikai élővilágát, megőrizve azt az utókornak, szintén a táj egyedi arculatát, jellegzetességét hangsúlyozza a lila foltként megjelenő tintavirág.

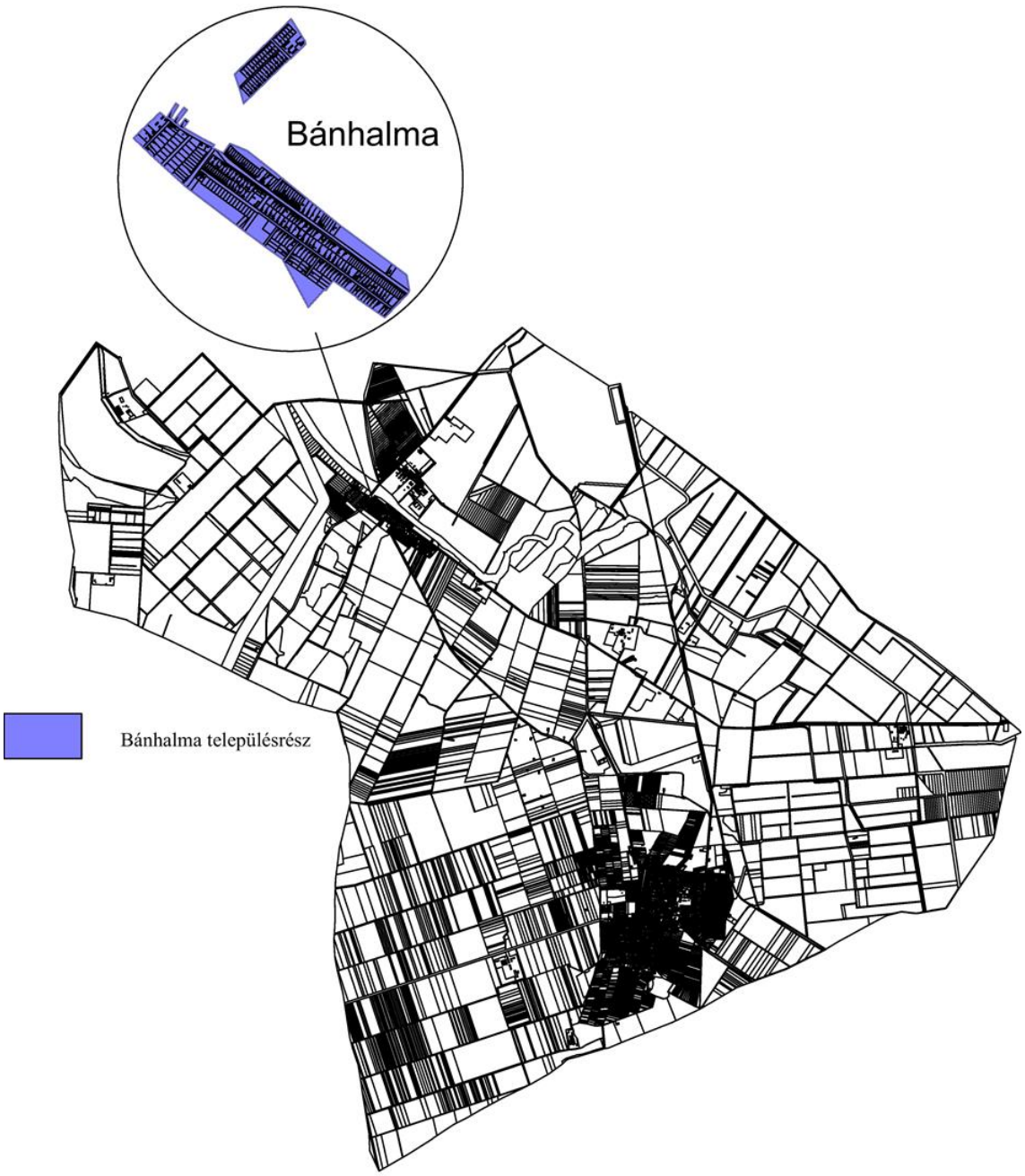
Az egyes természetvédelmi szempontból értékes területegységek természetközeli jellege által meghatározott tájkarakter és a jellegzetes tájhasználat megőrzése fontos.

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA

Kenderes városban az intézményekkel vegyes beépítésű településrészt határoltuk le, ahol jellemzően nagyobb telekméretekkel mind magassági, mind tömegükben nagyobb épületekkel találkozunk. A városközpont körül családiházas beépítéssel általános településrészt tudunk lehatárolni.

A Kenderesi belterülettől térben távolabb lévő Bánhalma külön településrészt képvisel.

VÁROSKÖZPONT TELEPÜLÉSRÉSZ

A városközpont településrész településszerkezetére jellemző a történelmi utca kialakítás, a nívós középületek egymásmellettisége, a szélesebb, ligetes főút két oldalán közintézményekkel. A városközpont történelmi sétányán jellemzően szabadonálló épületelhelyezéssel, előkerttel vagy anélkül épültek az intézmények. A nagyobb telekméretek a széles zöldterülettel szegélyezett út egy lazább, szellősebb beépítést tett lehetővé. Tömegükben és épületmagasságukban is nagyobbak az épületek földszint+1 vagy földszint + 2 emeletesek.

Mindegyik épület sajátos homlokzati és építészeti megjelenésű, azonban a térbeli elhelyezkedés miatt és az egységes zöldfelületi rendszer révén mégis harmonikus utcakép alakult ki.

A Szent István út másik része a főúttól délre másmilyen utcaképet és arculatot tükröz. Ezen a részen a középület mellett már lakóépületekkel vegyesen találkozunk. A nagyobb intézmények mellett, kereskedelmi és szolgáltató funkciójú létesítmények oldalhatáron álló épületelhelyezéssel, utcával merőleges gerincű nyeregfedéssel épültek, a külsőbb részek felé haladva pedig az épülettipusok is változnak a folyamatos átépülés eredményeként.

A területen találkozunk előkert nélküli és előkertes elhelyezéssel is épületet. Jellemzően kisebb utcaszakaszon belül azonosak az előkertek. Az utcák rendezettek, a közterületek növényzettel beültetettek, gondozottak. A területen jellemzően a családiházak a folyamatos átépülés miatt többfélék. Találkozunk régi népi lakóházakkal, jellemzően tornáccal, utcára merőleges nyeregtetővel, vagy nagyobb gazdaházakat és megtaláljuk az 1950-es évektől épített sátortetős kockaházat és a tetőtér beépítéses épületet is.

A lakóépületek legrégebbikénél találkozunk hagyományos zárt deszkakerítéssel, és falazott lábazatos kerítéssel, melyek mai formában az újabb építésű lakóházaknál is fellelhetők. A kerítések utcán belül azonos magasságúak, így rendezett, egységes utcakép jön létre.

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSRÉSZ

A település belterületének nagy része az általános településrészbe sorolt, itt jellemzően családiházas lakóterületekkel találkozunk. Az utcák nagy része szabályos vonalvezetésű, a lakóházak oldalhatáron állók, előkertesek és földszint vagy földszint és tetőtérbeépítésesek.
Több épülettipus megtalálható, de jellemzően az utca beépítésétől függően egyes utcaszakaszokon a kockaház, míg máshol a tetőtérbeépítéses utcára merőleges nyeregtetős a jellemző. A régebbi beépítésű részeken a folyamatos átépülés egymás mellett több tipusú épület elhelyezését mutatja.

Jellemzően harmonikusak, egységesek az utcaképek, rendezett közterületekkel, a házak előtt szélesebb zöldsávval.

Az általános településrész jellegzetes épülettipusai, a sátortetős kockaház, utcára 2 vagy 3 ablakos homlokzattal, előkerttel, oldalhatáronálló beépítéssel. Jellemzően hasonló épületmagasságokkal és épületszélességekkel találkozunk az utcaszakszokon.

Az 1980-as évektől jellemzően oldalhatáronálló, utcára merőleges gerincű, nyeregtetős, falazott oromzatos, tetőtér beépítéses vagy anélküli épületek épültek.

A folyamatos átépülés eredményezi a több tipusú lakóházakat az általános településrészen. Egyes utcákon egyszerre jelen van több tipus, míg vannak utcaszakaszok, és teljes utcák melyek egyidőben azonos jellegű

épülettel épültek az akkori szabályozásnak megfelelően. A régebbi tipusú épületek zöme mára átépült, egyes vonásai azonban őrzik az eredeti épületformát. Jellemzően oldalhatáronálló, utcára merőleges gerincű nyeregtetős, földszintes épületek. A deszkaoromzat még több épületen fellelhető, azonban több épület eredetileg is falazott oromzattal épült. A népi lakóházak tornácosak, vagy beépített tornácúak.

BÁNHALMA TELEPÜLÉSRÉSZ

Bánhalma településrész a belterülettől távolabb, különálló egységet képez. A településrészen belül is megkülönböztetjük az újabb részt, párhuzamos utcával, ahol jellemzően egymás mellett azonos időszakban, hasonló épületek épültek. A főút mellett tetőtérbeépítéses, utcára merőleges nyeregtetős épületek épültek oldalhatáron állóan.

Egyforma kockaházak alkotnak egységes utcaképet, közel azonos telekméreteken, meghatározott előkerttel, jellemzően azonos épületméretekkel és tetőformákkal.

A régebbi épületek kisebb méretűek alapterületi és magassági szempontból is, oldalhatáron állók, utcára merőleges gerincű nyeregtető és falazott oromzat jellemzi.

Bánhalma gazdasági területrészén az egykori gazdaság tipus ikerházai megtalálhatók, melyek utcára merőleges nyeregtetősek.

Ugyancsak az egykori gazdasági részen az ikerházak mellett oldalhatáron álló beépítéssel több családiház épült, melyek nagy része átalakításra, átépítésre került és néhány vállalkozási területté alakult át.

BEÉPÍTÉSRE SZÁNT MAJORSÁGI TERÜLETEK

Kenderes majorsági területének egybefüggő része a Bánhalmai rész, ahol a Közép – Tisza Mezőgazdasági Zrt. állattartó és takarmánytároló, keverő, raktározási funkciójú épületei megtalálhatók.
A közelmúltban az épületeket felújították, környezetüket rendezték.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLET - KÜLTERÜLET

Kenderes nagyhatárú Alföldi település, ahol a külterületet meghatározzák az egybefüggő mezőgazdasági területek. Jellemzően a szántóföldeken gabonaféléket termesztenek.

5. A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

5.1 ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

A kézikönyv fejezete segítség szeretne lenni, megfogalmazva a belterület sokszínűségét, de mégis egységes településképet, ajánlást próbál adni arra, hogy hogyan őrízhetjük meg Kenderes hangulatát, hogyan erősíthetjük a kialakult hagyományokat, hogyan újíthatjuk fel a jellemző stílusjegyeket megtartva az épületeket és hogyan építhetünk modern, környezetbeillő, nem hivalkodó épületet.

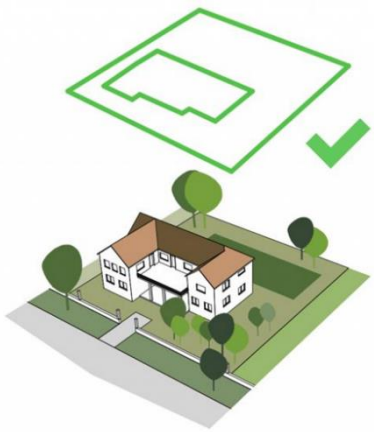
Kenderes múltja erősen meghatározza jelenlegi településképét, melyet mindenképpen meg kell őrízni. A történelmi épületeket, épületegyütteseket felújítás során javasoljuk korabeli fotók alapján eredeti formájában és az eredeti funkcióhoz közeli, vagy idegenforgalmi jellegű hasznosítással megőrzni.

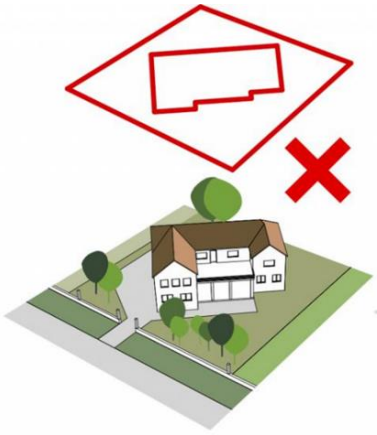
Javasoljuk, hogy megtartva az eddigi környezetalakításból a jó példákat, felújításnál az értékőrzésre, hagyományteremtésre, illeszkedésre figyelve tegyük még szebbé a környezetet, legyen még harmonikusabb, látványosabb az utcakép.

TELEPÜLÉSKÖZPONT TELEPÜLÉSRÉSZ

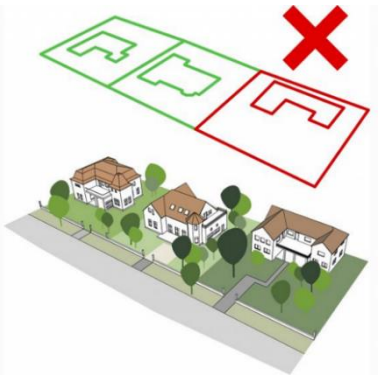
TELEPÍTÉS

A településközpont településrészen megállapíthatjuk, hogy a közintézményeknél szabadon álló, míg a lakóházaknál jellemzően oldalhatáronálló beépítés alakult ki. Javasoljuk a történelmileg kialakult utcaképek megőrzését, a beépítési mód megtartását. Nem javasolható a zártsorú vagy ikres beépítés, mert a település ezen településrészén nincs hagyománya és a kialakult rendet megtörné.

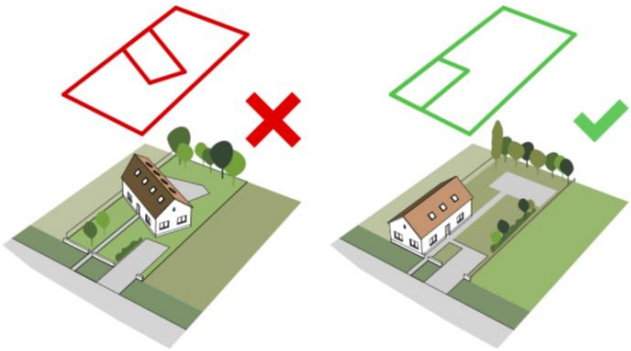

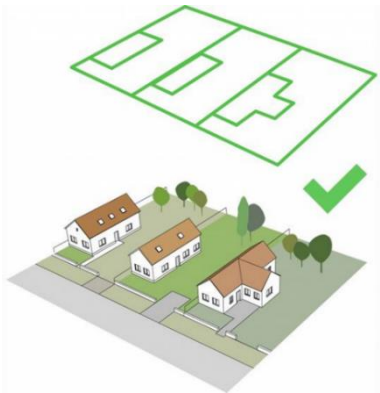

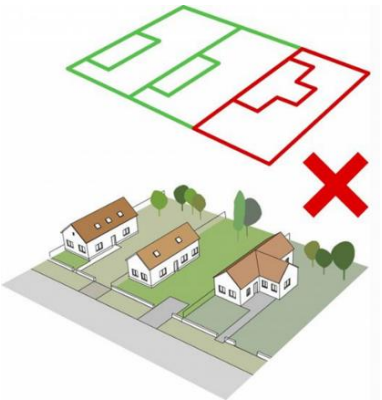

A területen jelentős átépítés nem várható, a településrész családiházas területein lehet számolni esetleges bontás miatt felszabaduló telekkel. A családiházas részeken jellemzően oldalhatáron álló beépítési mód alakult ki, változó előkert mérettel, azonban utcaszakaszokon jellemzően azonos az előkert mérete. Egyes utcarészeknél előkert nélküli beépítéssel találkozunk, ekkor az épület vonalában kerül elhelyezésre a kerítés.

A településrészen javasoljuk a bontás során felszabaduló telkek beéíptésénél az eredeti beépítési mód megtartását az illeszkedésre való tekintettel. Építés esetén a szakmai konzultáció alkalmával az adott helyszín ismeretében állapítható meg az épületelhelyezés.

ÉPÜLETMAGASSÁG

A városközpont településrész történelmi főutcáján a közintézmények jellemzően földszint + 1 emeletesek, vagy földszint + 2 emeletesek. A nagyobb térben elhelyezett nagyméretű épületek közötti magasságkülönbség nem zavaró, mert nem zárt utcasort, vagy térfalat alkotnak. A területrész lakóházas részein földszintes családiházakkal és néhány tetőtér beépítéses épülettel találkozunk. Egyes utcaszakaszokon hasonló épületmagasságok alakultak ki.

A családiházas rész meglévő épületei közé, mellé hasonló épületmagasságot javaslunk, mert a túl magas épület megtörné az utcaképet, túl hivalkodó lenne és esetlegesen a szomszéd telek benapozottságát is korlátozná.

Új épület építése esetén a különböző épületmagasságú szomszédos épületeknél vegyük igénybe szakember segítségét, aki az átépülés lehetőségét megvizsgálva az illeszkedés elvét követve tanácsot az a jól megválasztott épületmagasság tekintetében.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Kenderes városközponti településrészén a közintézményeknél a tetőhajlásszög csak egyes utca szakaszokon egyforma, azonban a jelentős térbeli távolságok és a meglévő ligetes növényzet miatt nem zavaró a különböző tetőhajlásszög.

A településrész családiházas részein, egyes utcaszakaszokon jellemzően hasonló a tetőhajlásszög. A városközpontban nem jellemző a lapostető, javasoljuk továbbra is megőrízni ezt a településképet, a meglévő épületek közé a meglévőhöz igazodó tetőhajlásszög illik.

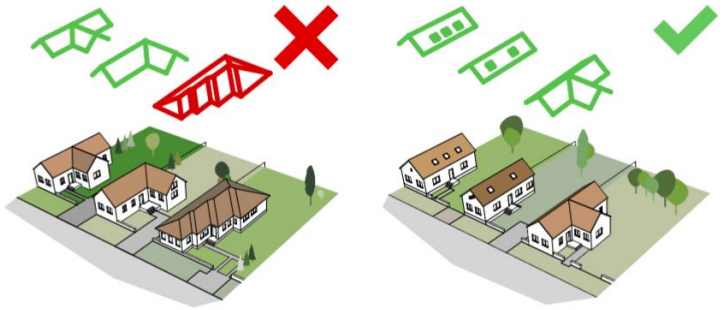
A családiházas részeken a magastetős épületek építése nemcsak településképi szempontból, de a hagyományok őrzése miatt is javasolt, továbbá a magastető alatt kialakuló padlástér tárolóhely is lehet, vagy esetlegesen egy későbbi tetőtérbeépítést is lehetővé tesz.

A településrészen nem elterjedt a túl alacsony és a túl meredek, alpesi tetőhajlás. Javasolt ennek a tendenciának megőrzése.

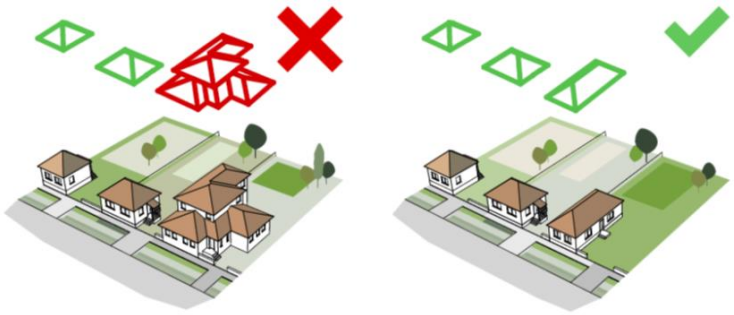
TETŐFORMA

A városközpont történelmi részén a kastély, egyházi és kúria épületeknél településrészen a tetőforma jellemzően összetett, toronyszerű részekkel, egyedi tetőformákkal. Tetőfelújítás esetén a korabeli felvételek és a meglévő fedélszék alapján javasolt a tető felújítás, vagy újjáépítés az eredeti, vagy ahhoz hasonló anyagok használatával.

A családiházas részeken az utcára merőleges nyeregtető és a sátortető a jellemző, itt nem alakult ki túl összetett tetőforma, így a lapostetővel együtt ezt a tipust ne válasszák.

Kívánatos az illeszkedés vizsgálata, az adott utcaszakasz jellemző tetőformájának meghatározása és ahhoz való igazodás.

Amennyiben az utcarészleten sátortetős épületek állnak, akkor oda modernebb köntösben újragondolva hasonló kerüljön és kerüljük a túl szabdalt, tördelt tetőformát.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNVILÁG

A városközpont történelmi sétányán javasoljuk felújítás esetén az eredeti homlokzati architektúra megőrzését vagy visszaállítását korabeli felvételek alapján.

A településrész családiházas részein jellemzően elütő színű sötétebb lábazat, világosabb pasztell színű falazat alakult ki, nem egyforma színekkel, de hasonló színvilággal. Kerüljük a túl élénk, rikító, neonos színek használatát.

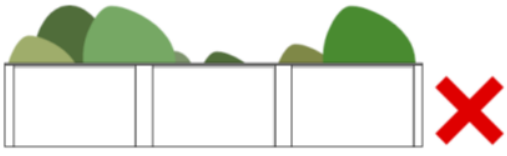
Anyaghasználat tekintetében jellemzően a vakolt, kőporozott vagy nemesvakolattal felületkezelt fal, a természetes, natur cserép a jellemző. Kerüljük a fém anyagok, a kirívó színek, a fém héjazat alkalmazását.

KERÍTÉS

Kenderes városközpontjának történelmi jentőségű épületei körül jellemzően épített lábazatos, áttört kerítésmezős kerítések alakultak ki. Kerítés felújítás esetén a meglévő kerítéshez igazodjunk, mind anyaghasználat, mind kivitel tekintetében. A családiházas részen kezdetben zárt, fa kerítések voltak, jellemzően sötétbarna, majdnem fekete színben. Még néhány népi lakóháznál felfedezhetők ezek a kerítések, melyeket javasolt megőrízni. A családiházak nagy része áttört kerítésmezős, lábazatos, utcán belül hasonló magasságú kerítéssel ellátott. Kerüljük a teljesen zárt, falazott, tégla vagy beton anyagú kerítés építését, mert nem jellemző a településre, és mind az átláthatóság, mind az átszellőzés szempontjából nem kívánatos.

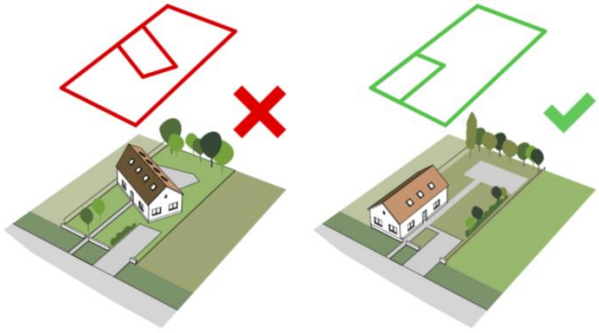
A falszerű, zárt kerítések nem elfogadhatók

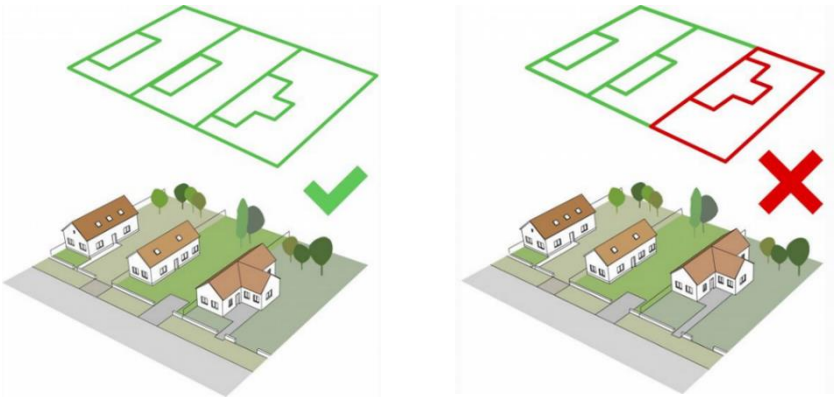
Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

A településrészen a telepítés jellemzően oldalhatáronálló. Javasoljuk továbbra is ezt a telepítési módot, mert így optimális a kerthasználat a jellemzően keskenyebb utcafronti, nagyobb mélységű telkeknél.

ÉPÜLETMAGASSÁG

A településrészen hasonló épületmagasságokkal találkozunk, a földszintes és a földszint + tetőtérbeépítéses ház a jellemző. A meglévő épületek közé, mellé hasonló épületmagasságot javaslunk, mert a túl magas épület megtörné az utcaképet, túl hivalkodó lenne és esetlegesen a szomszéd telek benapozottságát is korlátozná.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen a régebbi tipusú nyeregtetős háztipusoknál, az új építésű tetőtérbeépítéses házaknál, és a sátortetős épületeknél is közel egyforma tipuson belül a hajlásszög, de a folyamatos átépülés miatt utcán belül többféle hajlásszög is előfordulhat, azonban egyes utcákon egységes utcakép jött létre, hasonló tipusú épületekkel. Nem jellemző a lapostető és jellemzően nem épületek túl alacsony hajlásszögű tetővel épületek. Javasoljuk továbbra is megőrízni ezt a településképet, a meglévő épületek közé a meglévőhöz igazodó tetőhajlásszög illik. A magastetős épületek építése nemcsak településképi szempontból, de a hagyományok őrzése miatt is javasolt.

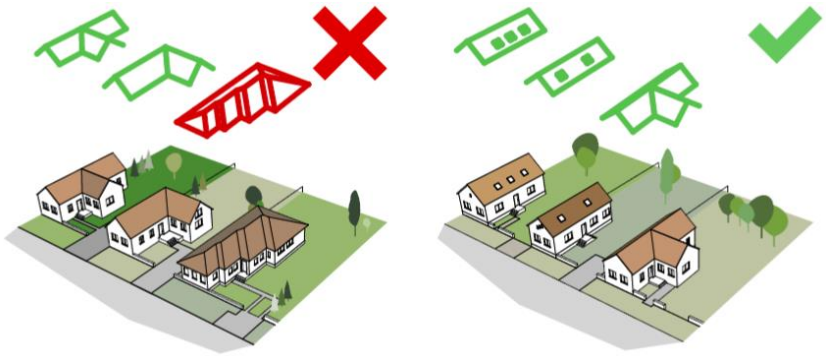

Alacsonyabb tetőhajlásszöggel épülő épületeket a nagyobb telekszélességű telkekre javasoljuk.

TETŐFORMA

A településrészen a tetőforma a régi épületeknél utcára merőleges nyeregtető. A kockaházak sátortetősek, a tetőtér beépítésesek pedig nyeregtetősek.

Utcaszakaszon belül igyekezzünk alkalmazkodni a már kialakult építési rendhez.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNVILÁG

A településrészen jellemzően elütő színű sötétebb lábazat, leggyakrabban barna színben és világosabb pasztell színű, többféle színezésű falazat alakult ki, nem egyforma színekkel, de hasonló színvilággal. Kerüljük a túl élénk, rikító színek használatát. Amennyiben erőteljesebb színt szeretnénk alkalmazni, azt csak díszítő jelleggel, nyíláskeretezések, homlokzati motívumok díszítésére használjuk és akkor is ügyeljünk az alap és kiegészítő szín harmoniájára és kettőnél több színt ne alkalmazzunk, mert zavarossá, túldíszítetté válik az épület.

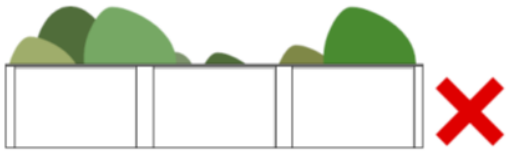
Anyaghasználat tekintetében jellemzően a vakolt, kőporozott vagy nemesvakolattal felületkezelt fal, a természetes, natur cserép a jellemző. Kerüljük a fém anyagok, a kirívó színek, a fém héjazat alkalmazását.

KERÍTÉS

A településrészen az áttört kerítés a jellemző, amit továbbra is meg kell őrízni. Kerüljük a teljesen zárt, falazott kerítés építését.

Zárt kerítést csak a hagyományos deszkakerítések esetében tartjuk jó megoldásnak a hagyományok őrzése miatt.

Az áttört kerítés láttatni engedi a kert szépségeit és megmutatja az épületet, ugyanakkor megfelelő szellőzést is biztosít.

A falszerű, zárt kerítések nem elfogadhatók

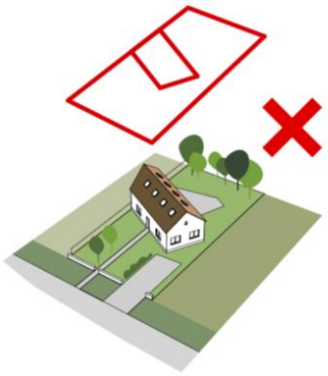

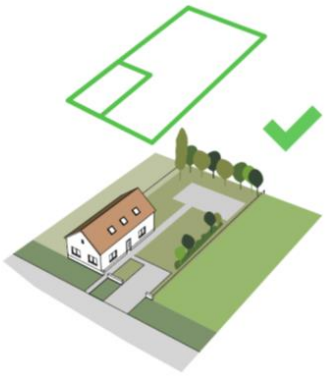
Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel

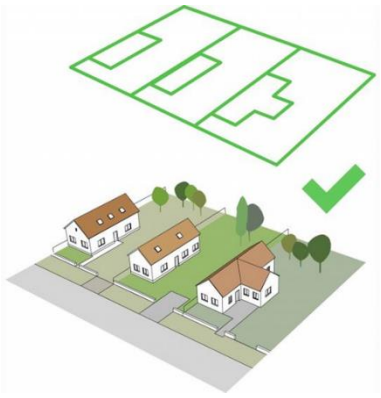
BÁNHALMA TELEPÜLÉSRÉSZ

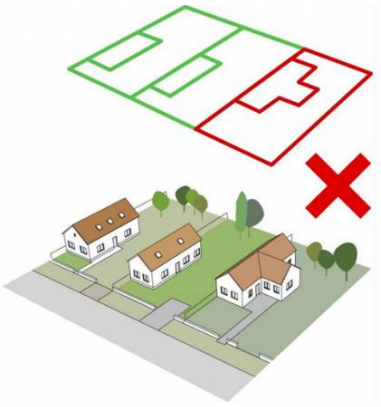
TELEPÍTÉS

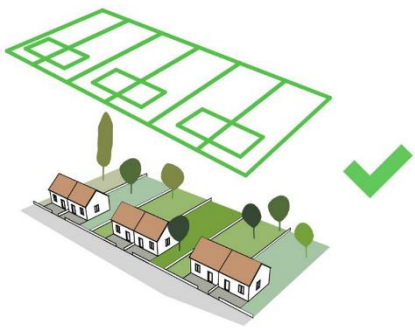
A településrészen a telepítés jellemzően oldalhatáronálló. Javasoljuk továbbra is ezt a telepítési módot, mert így optimális a kerthasználat a jellemzően keskenyebb utcafronti, nagyobb mélységű telkeknél.

Bánhalma egykori állami gazdasági lakóépületeinél ikres beépítési móddal is találkozunk. Ezen a részen javasoljuk ezt a telepítést megőrízni.

ÉPÜLETMAGASSÁG

A településrészen hasonló épületmagasságokkal találkozunk, a földszintes és a földszint + tetőtérbeépítéses ház a jellemző. A meglévő épületek közé, mellé hasonló épületmagasságot javaslunk, mert a túl magas épület megtörné az utcaképet, túl hivalkodó lenne és esetlegesen a szomszéd telek benapozottságát is korlátozná.

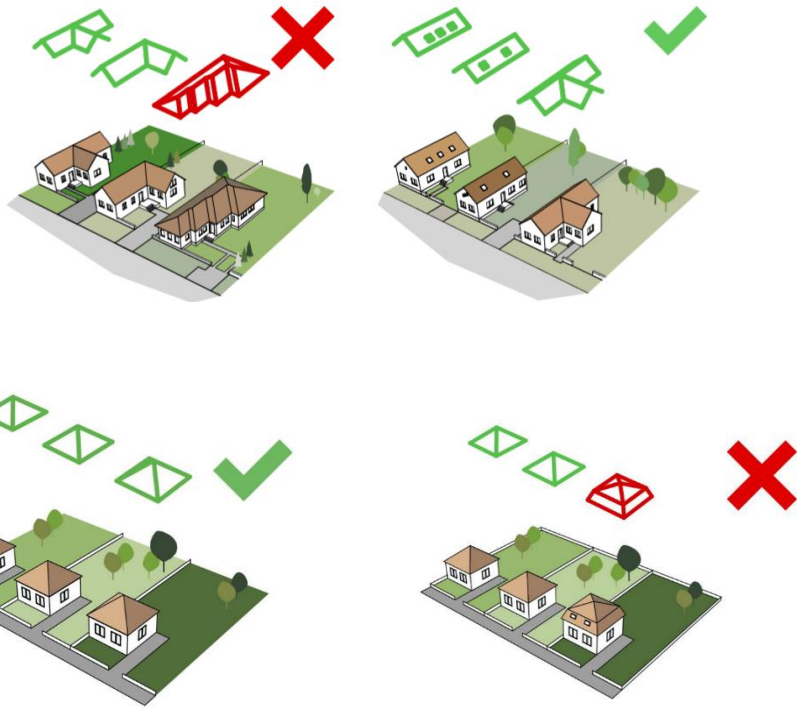
TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen a régebbi tipusú nyeregtetős háztipusoknál, az új építésű tetőtérbeépítéses házaknál, és a sátortetős épületeknél is közel egyforma tipuson belül a hajlásszög. Általában egyes utcákon azonos háztipusok épültek, így egységes utcakép jött létre, hasonló tipusú épületekkel. Nem jellemző a manzardtető és jellemzően nem épültek túl alacsony hajlásszögű tetővel épületek. Javasoljuk továbbra is megőrízni ezt a településképet, a meglévő épületek közé a meglévőhöz igazodó tetőhajlásszög illik. A magastetős épületek építése nemcsak településképi szempontból, de a hagyományok őrzése miatt is javasolt. Alacsonyabb tetőhajlásszöggel épülő épületeket a nagyobb telekszélességű telkekre javasoljuk.

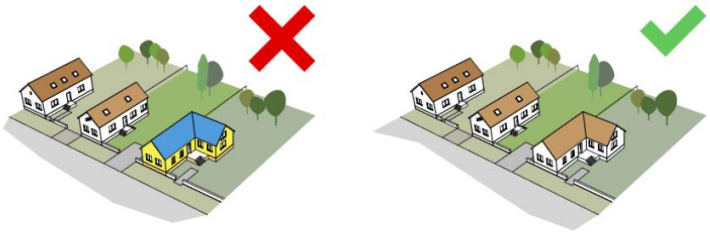
TETŐFORMA

A településrészen a tetőforma a régi épületeknél utcára merőleges nyeregtető. A kockaházak sátortetősek, a tetőtér beépítésesek pedig nyeregtetősek. Utcán belül igyekezzünk alkalmazkodni a már kialakult építési rendhez.

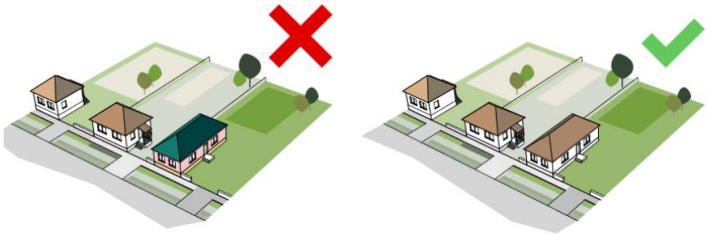

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNVILÁG

A településrészen jellemzően elütő színű sötétebb lábazat, és világosabb pasztelles színű, többféle színezésű falazat alakult ki, nem egyforma színekkel, de hasonló színvilággal. Kerüljük a túl élénk, rikító színek használatát. Amennyiben erőteljesebb színt szeretnénk alkalmazni, azt csak díszítő jelleggel, nyíláskeretezések, homlokzati motívumok díszítésére használjuk és akkor is ügyeljünk az alap és kiegészítő szín harmoniájára és kettőnél több színt ne alkalmazzunk, mert zavarossá, túldíszítetté válik az épület.

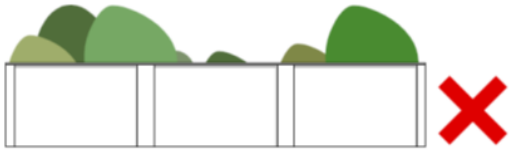
Anyaghasználat tekintetében jellemzően a vakolt, kőporozott vagy nemesvakolattal felületkezelt fal, a természetes, natur cserép a jellemző. Kerüljük a fém anyagok, a kirívó színek, a fém héjazat alkalmazását.

KERÍTÉS

A településrészen az áttört kerítés a jellemző, amit továbbra is meg kell őrízni. Kerüljük a teljesen zárt, falazott kerítés építését.

Az áttört kerítés láttatni engedi a kert szépségeit és megmutatja az épületet, ugyanakkor megfelelő szellőzést is biztosít.

A falszerű, zárt kerítések nem elfogadhatók

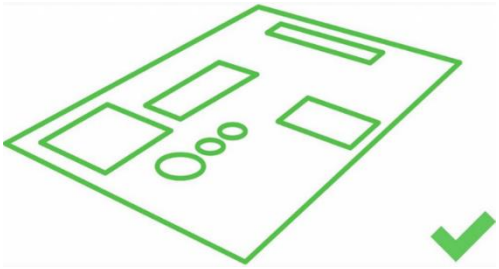

Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel

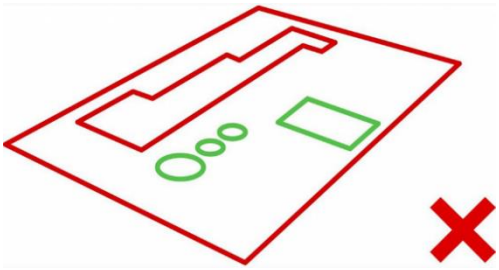
BEÉPÍTÉSR SZÁNT MAJORSÁGI TERÜLETEK

TELEPÍTÉS

Szabadonálló, vagy majorszerűen csoportosított mezőgazdasági építmények elhelyezését javasoljuk illeszkedve a meglévő telepítéshez.

ÉPÜLETMAGASSÁG

Az építmények megengedett legnagyobb magassága a kialakult hagyományoknak megfelelő legyen, mely alól kivételt képeznek a mezőgazdasági üzemi területeken létesülő technológiai építmények. Ezen építmények esetében az épület falazata, tetőzete tükröződő felülettel lehetőleg ne készüljön.

TETŐHAJLÁSSZÖG

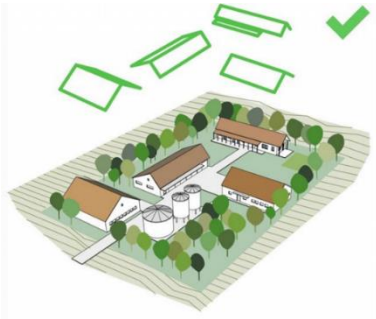
Tetőhajlásszög tekintetében nem javasoljuk a lapostető alkalmazását és a meglévő, hagyományosan a tájba illesztett épületek tetőhajlásszögéhez igazodjunk.

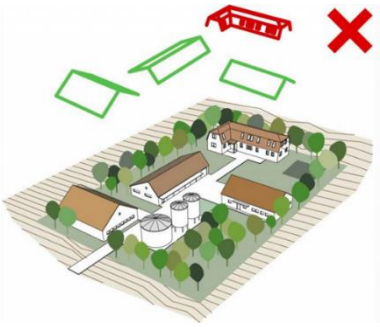

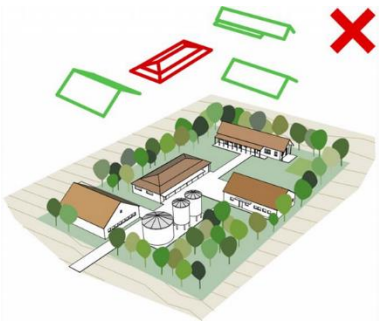

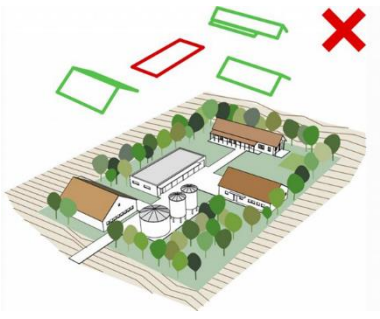
TETŐFORMA

Az egyszerű nyeregtetős épületek illeszkednek az alföldi tájba. Az összetett tetőidomot, a manzard tetőt kerüljük, mert tájidegen.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNVILÁG

Tájképet zavaró építménynek számítanak és nem javasoljuk elhelyezni azokat az építményeket, melyek a táj alapvetően hagyományos jellegével szemben erősen modern, ipari mezőgazdasági karaktert hordoznak, a hagyományos tájalkotó elemektől, a tájból erőteljesen elütnek.

A tájtól idegen az élénk színűre festett homlokzatú épület, az élénk színek alkalmazása, a hagyományostól eltérő színű tetőfedő anyagok használata, ezért lehetőleg kerüljük ezeket.

Javasolt az épületek homlokzati képében a fehér, vagy a tájban hagyományosan alkalmazott világos színű homlokzati megjelenés.

Bánhalma településrészen javasoljuk a még nem felújított gazdasági épületek színvilágát a már felújított egységes színű épületekkel azonos színre festeni.

A héjazat anyaga elsősorban égetett cserép vagy nád legyen. A héjazat színének válasszuk a cserépszínű, barna vagy szürke színárnyalatot.

ÉPÜLETRÉSZLETEK

TORNÁCOK

Kenderes történelmi múltjának köszönhetően máig őrzi egyes épületeknél a jellegzetes épületrészleteket, így a településen még sok tornácos népi lakóházat találhatunk, melyek egy része még eredeti formában megmaradt, egy része pedig átépítésre került.

A településen a tornácok több tipusát fellelhetjük. Találkozunk nyitott tornáccal, de félig zárt mellvédessel is, és több lopott tornácos épület is megtalálható, amikor a tornác egyik része beépítésre került.

Alátámasztás szempontjából téglából falazott oszlopos, jellemzően vakolt alátámasztás, faoszlopos alátámasztás is elterjedt. A faoszlopos tornácok jellemzően gazdagon díszített felső deszkázattal és esetenként fa mellvéddel épültek.

Javasoljuk felújítás esetén a tornácok eredetihez hasonló felújítását, a részletek megőrzését. Amennyiben lehetséges, tartsuk meg a tornácot eredeti formájában és funkciójában, mely egyrészt a téli hideg, másrészt a nyári meleg ellen védelmet nyújt.

12

AJTÓK, ABLAKOK

A házak ablak nélkül elképzelhetetlenek, amely egyszerre jelenti a világosságot, a fényt, a kapcsolatot a külvilággal. Az ablak nemcsak funkciójában nélkülözhetetlen, de öltözteti is a homlokzatot.

Kenderesen nagyon sok régi, szép ablak fennmaradt, melyek megőrzése, megmentése nagyon fontos. Ezek az egyedi nyílászárók sajátos megjelenést adnak az épületnek.

A különleges nyílászárók mellett Kenderesen is találkozunk egyszerű, tömeggyártású ablakokkal, mely az adott kor tipustermékei voltak.

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt, tömör épülettömeget ezzel nyitjuk meg, ez teremt kapcsolatot a külvilággal.

Kenderesen nemcsak a nyílászárók adnak karaktert az épületnek, hanem a nyílászáró körüli díszítések, a díszes rácsozatok is.

Régebben a barna, vagy natúr felületkezelt fa nyílászárók voltak elterjedve, majd egy időben fehér nyílászárók épültek be.

Javasoljuk a ház tömegéhez és színvilágához megválasztani a nyílászáró színét, mert így egy harmonikus külső homlokzat alakul ki. Az utca homlokzaton érdemes a sötétítés és napvédés módját is jól megválasztani, mert egy-egy spaletta, redőny, zsalugáter a ház dísze lehet.

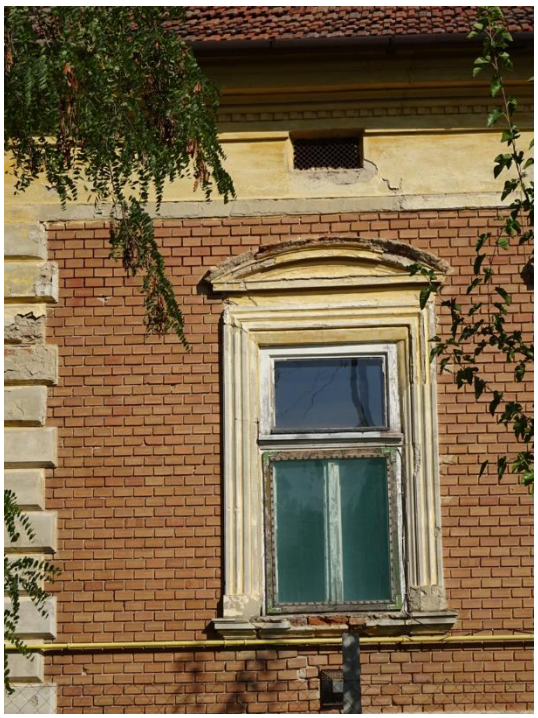

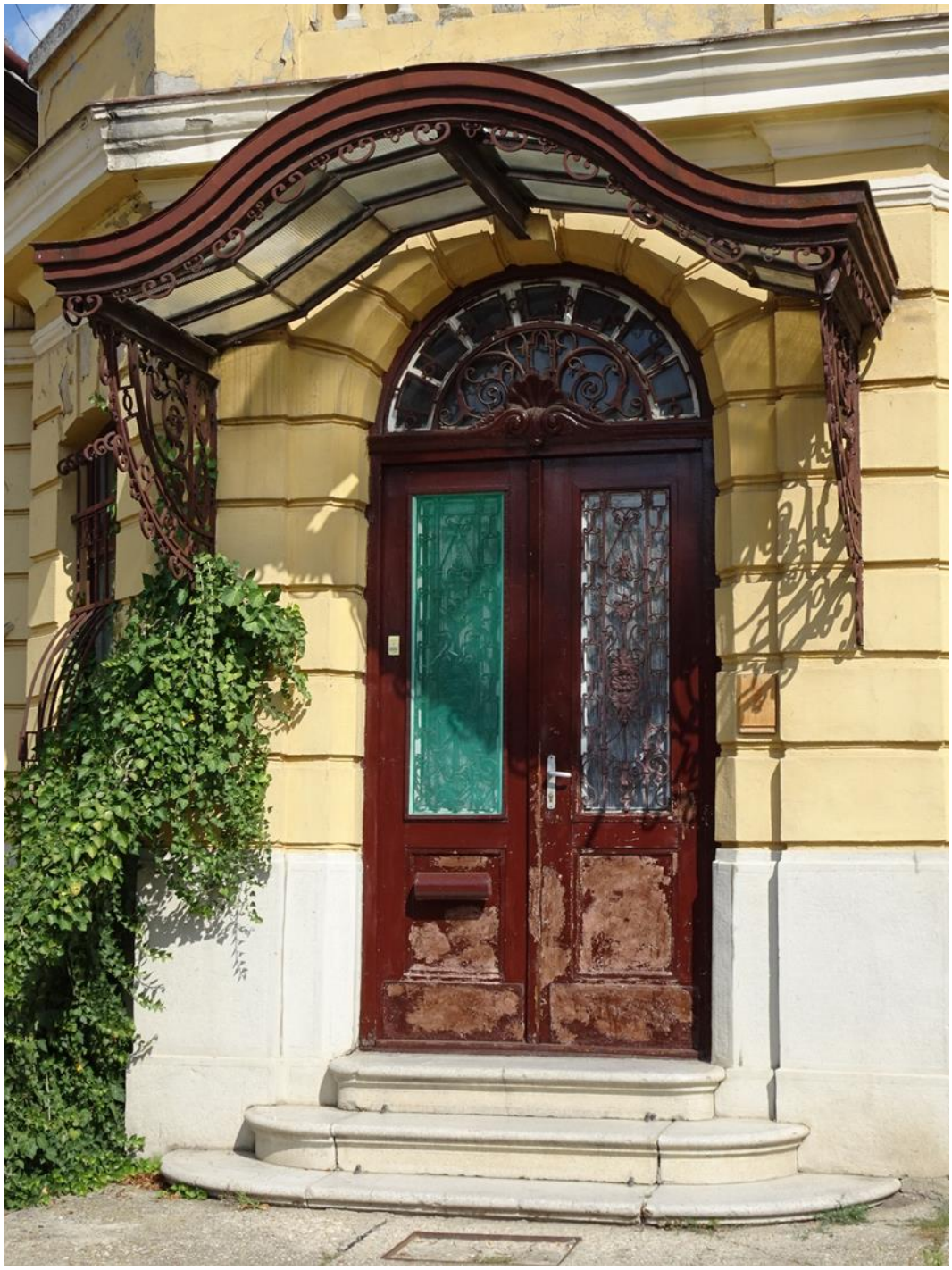

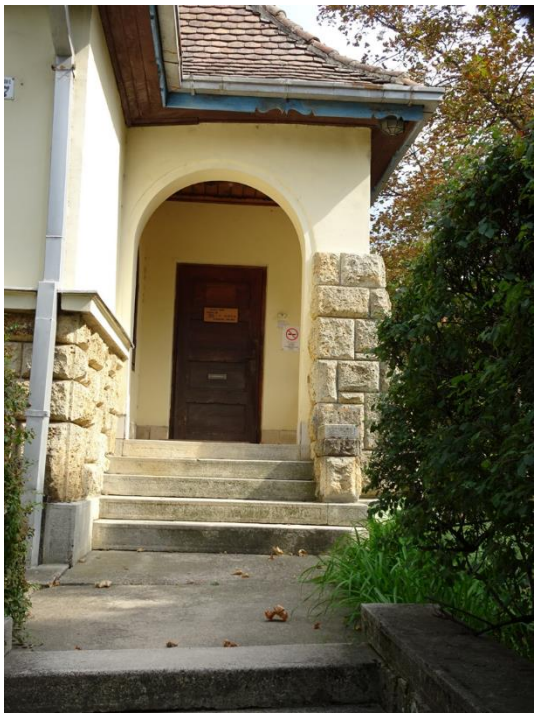

29

Az ajtók a külvilág felé nyitják meg a házat, ugyanakkor a magánszférát le is zárják. Sokszor homlokzatokon ajtókkal nem találkozunk, csak a bejárati kapu enged be az udvarra és sok esetben hátulról a kert felé nyílik a bejárat. A kapu egyszerre elválaszt és beenged, szimbolikus jelentésű.

Kenderes történelmi épületein jellegzetes, egyedi ajtókkal találkozunk, melyek díszei az épületnek. Javasoljuk ezeknek a nyílászáróknak eredeti formájában történő megőrzését.

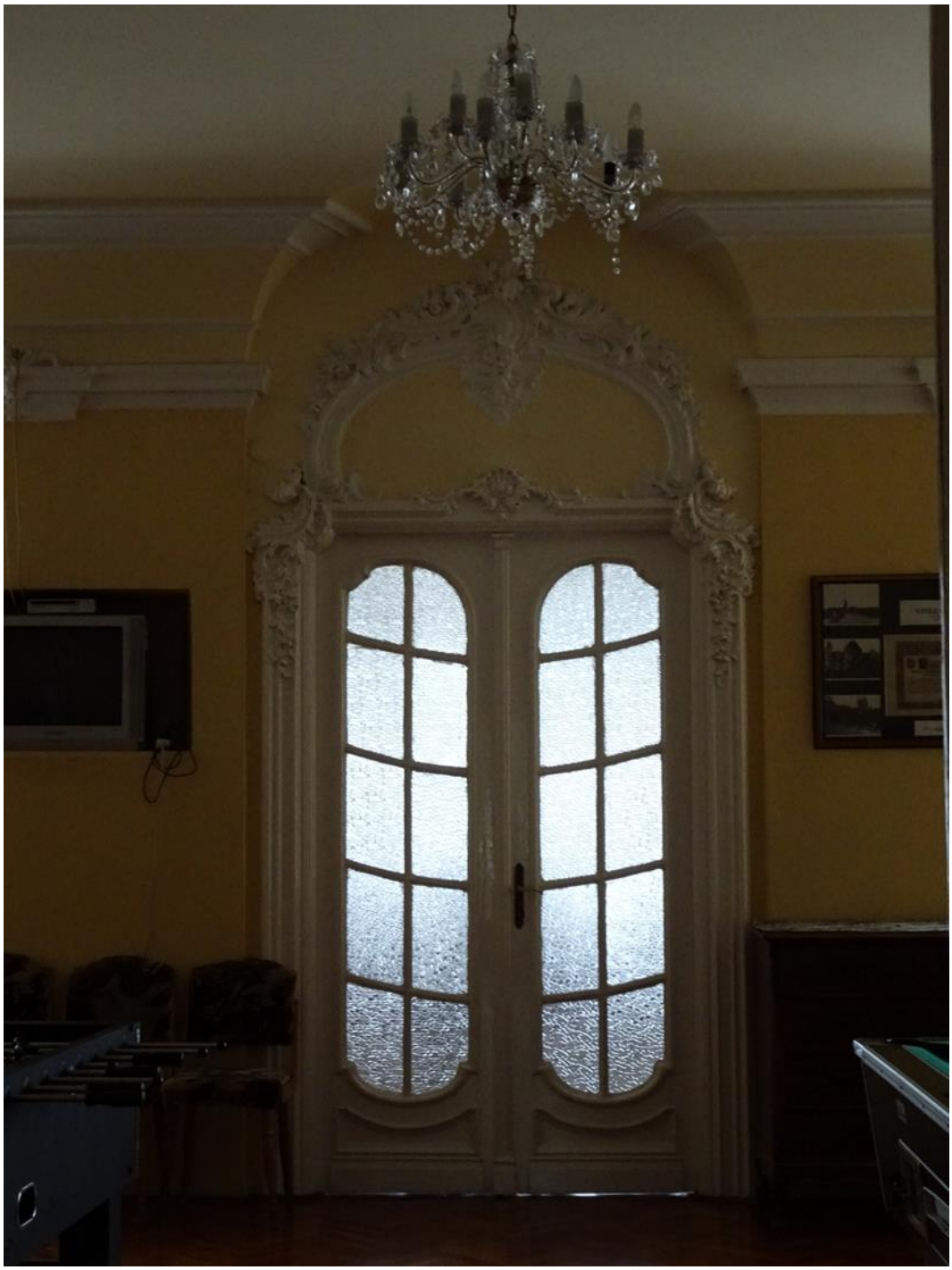

36

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Homlokzati felületképzés tekintetében a népi lakóházaknál kezdetben fehér meszelést használtak, majd elterjedtté vált a kőpor. Az utóbbi időben a nemesvakolatokat részesítik előnyben, melyből a kereskedelemben sokféle színárnyalat kapható.

Javasoljuk a visszafogott színvilág alkalmazását, kerüljük a túl erős, rikító színek használatát. A homlokzati színek megválasztásánál javasoljuk az összhang megteremtését a héjazat, a falazat, a nyílászáró és a kerítés tekintetében.

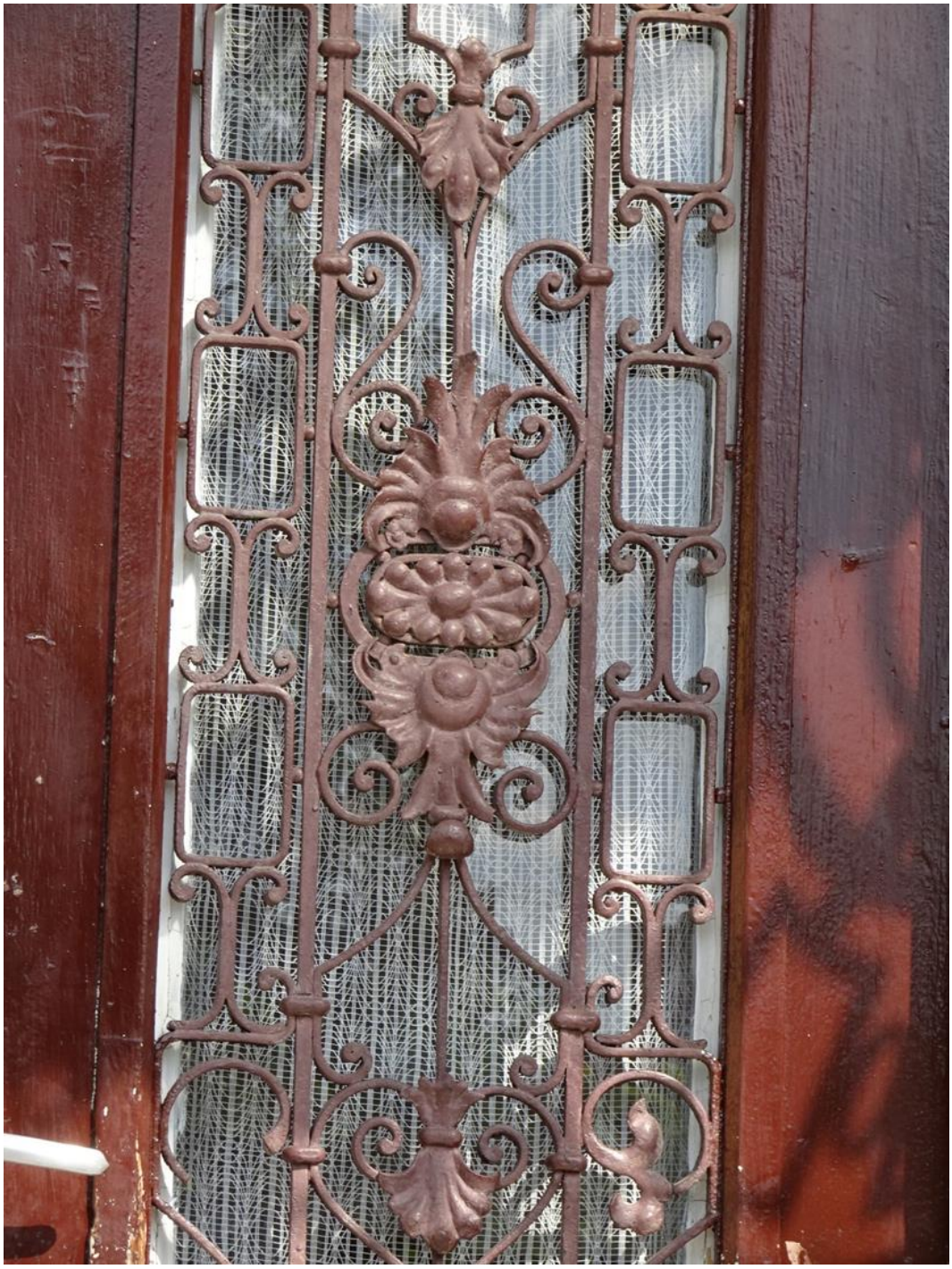

RÉSZLETEK

Az épületek díszei, értékei a részletek, melyek egy-egy ablakkeretezést, vagy éppen nyílászáró részletet, oromzati deszkát, tetőfedést, téglakötést jelentenek. Ezek nélkül a részletek nélkül az épület egy lenne a sok közül, de ezek az apró díszítések teszik igazán egyedivé a házakat.

KERÍTÉSEK

A kerítések Kenderesen sokfélék, megtaláljuk a hagyományos zárt deszkakerítést, a lábazatos áttört kerítésmezős kerítést is, azonban utcán belül magasságuk közel azonos és áttört kivitelűek. Anyaghasználat szerint találkozunk fémkerítéssel, falazott vagy beton lábazatú fémkerítéssel, de megfigyelhetünk olyan kerítést, ahol a beton lábazatot és oszlopok közét fa pallók töltik ki. Kerítésünk lehetőleg áttört, az épülethez illő színvilágú és a szomszédos kerítésekhez alkalmazkodó magasságú legyen.

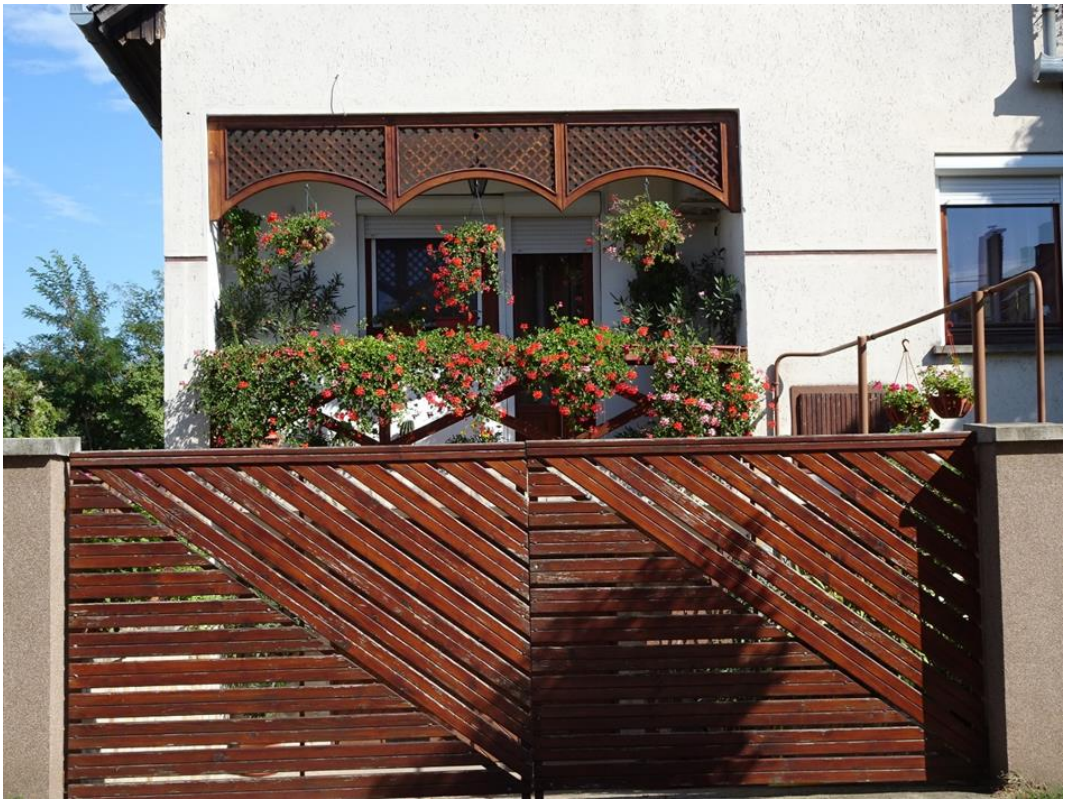

KERTEK

A kertek egy része pihenőkert, füvesítéssel, néhány bokorral, cserjével.

A kertek másik nagy tipusa a konyhakert, mely a család számára a mindennapok zöldségeit, gyümölcseit biztosítja, valamint egyes helyeken az oldalkerteben szőlőlugasokat telepítettek.

Kertünk művelésénél törekedjünk a harmóniára, legyen esztétikus, rendezett a kert kialakítása.

5.2 KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

UTCÁK, TEREK

Közterületek tervezésekor is alkalmazkodjunk a meglévő adottságokhoz, jellemző homlokzat magassághoz, tetőformához. A rendezett utcakép a település dísze. Nagyon fontos a gondozott utcák, terek látványa, mert ettől élhető és szerethető egy település. Gondosan válogassuk ki és ápoljuk az utcákon, tereken lévő növényzetet, mert ez egyúttal az ott lakók környezetük iránti igényességét is jelenti.

27

6. JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK, KERÍTÉSEK, KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK

ÉPÜLETEK

Azokat az épületeket soroljuk a teljesség igénye nélkül a jó példák közé, ahol a homlokzati arányok, az utcaképbe illesztés, a nem rikító színhasználat, a rendezett előkert és közterület, valamint kerítés egysége egy harmonikus, rendezett képet mutat.

Bizonyára több épületnél vannak olyan apró részletek, melyeket még finomítva szebbé, harmonikusabbá tehető a településkép.

Kenderesen megállapíthatjuk, hogy általában rendezettek az utcaképek, a házak nagy többsége önmagában is igényes, gondozott, karbantartott. Apróbb odafigyeléssel, jó ötletekkel még szebbé és vonzóbbá tehető a településkép.

A bemutatott épületek a sok szépen karbantartott, utcaképbe illeszkedő épület közül kerültek kiválasztásra és mind színviláguk, mind megjelenésük, környezetrendezésük példaértékű, ezért külön – külön nem méltatjuk az épületeket, mert a fenti általános leírás mindegyikre érvényes.

45

7. JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Kenderesen a sajátos építményfajtákhoz soroljuk a reklámhordozókat, a közterületi hirdetőfelületeket.

Ugyancsak ide soroljuk azokat az építményeket, melyek a településre jellemzők, a településképhez tartoznak.

A település közterülete egy-egy jól megválasztott utcabútorral, díszkúttal, emlékművel szebbé, otthonosabbá, egyedivé tehető. Ügyeljünk arra, hogy a közterületi utcabútorok is jellegükben, anyagukban, színükben hasonlók legyenek, mert így biztosítottá válik az összhang.

A településen még nem elterjedt a napelem, azonban pályázati és egyéb lehetőségek alapján telepítésénél igyekezzünk az épület nem utcafronti tetőfelületére tenni és lehetőség szerint ne az egész tetőfelületet borítsuk be.

Parabola antennát ne az utcai homlokzatra tegyünk, igyekezzünk takarva az oldal, vagy hátsó falra helyezni és a klíma kültéri egysége elhelyezésénél is ezt az elvet kövessük.

Kenderes településarculatának megőrzése során vegyük figyelembe a meglévő épített és természeti értékeket, azok környezetét, melyek meghatározzák a településképet.

Új épület építése vagy felújítás során javasoljuk a kézikönyv átlapozását és a jellegzetes karakterek megőrzését, az utcakép figyelembevételét és az építészeti ajánlások megfontolását.

Megrendelő:
Kenderes Város Önkormányzat Képviselő – testülete

Készítette:
Kiszelovics és Társa Településtervező Kft.
Kiszelovics Ildikó településmérnök, városépítési, városgazdasági szakmérnök

Főépítész:
Kiszelovics Ildikó

Felhasznált irodalom:

- *Kenderes Város honlapja*
- *Adatok Szolnok Megye Történetéből (Szolnok Megyei Levéltár kiadványa)*
- *Hatályos településrendezési terv vizsgálati és alátámasztó munkarésze (tervező: Kiszelovics és Társa Településtervező Kft.)*
- *Helyi értékvédelmi vizsgálat (készítette: Cívisterv Bt, vezető településtervező: Zsemberi István)*
- *TAK egyeztető felület építészeti útmutató ábrái (Lechner Tudásközpont)*
- *Magyarszéphely minta településképi arculati kézikönyv*

A fényképfelvételek:
2017. szeptember - november hónapban készültek

Készült:
2017. November - December hó